

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TARİH ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI

KIRGIZİSTAN'DA LİSE TARİH MÜFREDATI VE DERS KİTAPLARI

147046

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mira YILDIZ

MAYIS - 2004

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TARİH ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI

KIRGIZİSTAN'DA LİSE TARİH MÜFREDATI VE DERS KİTAPLARI

Mira YILDIZ

Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce
Bilim Uzmanı (Tarih Öğretmenliği)
Unvanının Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez'dir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 26.04.2004

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 12.05.2004

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mesut ÇAPA

Jüri Üyesi : Y. Doç. Dr. Rahmi ÇİÇEK

Jüri Üyesi : Prof. Dr. M. Alaaddin YALÇINKAYA

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. M. Alaaddin YALÇINKAYA

Mayıs - 2004

TRABZON

0. SUNUŞ

00. Önsöz

Planlı eğitimde öğrenme ve öğretme süreçleri açısından ders kitaplarının önemli bir yeri vardır. Ders kitapları, öğretme-öğrenme sürecinde özellikle planlı eğitim uygulamalarında öğrencilerin neler öğreneceğini ve öğretmenlerin neler öğreteceğini önemli ölçüde etkileyen bir kaynaktır. Ders kitapları, hem formal hem informal eğitim etkinliklerine yönelik kararlar üzerinde de önemli etkilere sahiptir. Bu etkilerde de ders kitaplarına okul programının amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli bir yer edindirmektedir.

Ders kitaplarından, öğrencilerin doğrudan öğrenmelerine ve öğretmenlerin sınıftaki sunuşlarında yöntemler geliştirmelerine yardımcı olması beklenir. Diğer bir ifade ile ders kitabı, hem öğrenme, hem de öğretme süreçleri ile ilgili olan bir araçtır. Her iki süreçte de insanların öğrenmesine yardım etmek amaçlanır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Sovyet Dönemi lise tarih müfredatı ve ders kitapları hakkındaki bilgilere yer verilmektedir. İkinci bölümde Bağımsızlık Dönemi lise tarih müfredatı ve ders kitapları elde edilen bulgularla sunulmuştur. Üçüncü bölümde ise Kırgızistan ve Türkiye Cumhuriyetinde Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi bakımından karşılaştırılmasına yer verilmiştir.

Bu çalışmam süresince bana her an yardımlarını esirgemeyen, bana yol gösteren, destek veren tez hocam Prof. Dr. Mesut Çapa'ya, tezin yazılımı sırasında büyük yardımını gördüğüm eşime, çalışmama ışık tutan aynı zamanda Kırgızistan Tarihi (10. ve 11. sınıf) ders kitabı yazarı lise öğretmenim Aygül Mirzakmatova'ya teşekkürümü bir borç bilirim.

Trabzon, Mayıs 2004

Mira YILDIZ

01. İçindekiler

0.SUNUŞ	III
00.Önsöz.....	III
01.İçindekiler.....	IV
02. Özet	VI
03. Summary	VII
04. Kısaltmalar Listesi.....	VIII
GİRİŞ.....	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SOVYET DÖNEMİ LİSE TARİH MÜFREDATI VE DERS KİTAPLARI.....	3-14
10. Eğitimin Yönetimi	3
11. Öğretmen Eğitimi	4
110. Kırgız Okulları İçin İlk Ders Kitapları.....	7
12. SSCB Dönemi 1988 Yılı Tarih Dersi Programı	9

İKİNCİ BÖLÜM

2. BAĞIMSIZLIK DÖNEMİ LİSE TARİH MÜFREDATI VE DERS KİTAPLARI.....	15-62
20. Günümüz Türk Toplumları ve Devletlerinde Eğitim Tarihine Bir Bakış.....	15
200. Kırgızistan Cumhuriyeti Bağımsızlık Dönemi Tarih Öğretimi.....	17
21. Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi	20
210. Ders Kitabının Fiziksel Özellikleri	22
211. Ders Kitabında Bulunması Gereken Bilgiler	23
212. Ders Kitabında Eğitsel Tasarım	25
213. Ders Kitabında Görsel Tasarım.....	30
214. Ders Kitabında Dil ve Anlatım	30

22. Kırgızistan Eğitim Bakanlığınca Hazırlanan 1996 Kırgızistan Tarihi Dersi Programı	32
23. Kırgızistan Tarihi (10. ve 11. Sınıf) Ders Kitaplarının İçerik, Biçimsel Görünüm, Hazırlık ve Değerlendirme Boyutlarıyla Ele Alınması	39
230. 10. Sınıf Kırgızistan Tarihi Ders Kitabı Üniteler ve Konuları.....	39
231. 1996 Yılı Tarih Dersi Programına Göre 10. Sınıf Kırgızistan Tarihi Ders Kitabının İçeriği	41
232. 11. Sınıf Kırgızistan Tarihi Ders Kitabı Üniteler ve Konuları.....	50
233. 1996 Yılı Tarih Dersi Programına Göre 11. Sınıf Kırgızistan Tarihi Ders Kitabının İçeriği	51
24. Kırgızistan Tarihi 10. ve 11. Sınıf Kırgızistan Tarihi Ders Kitaplarının Fiziksel Özellikleri.....	56
240. Kırgızistan Tarihi Ders Kitaplarında Eğitsel Tasarım	60
241. Kırgızistan Tarihi Ders Kitaplarında Görsel Tasarım.....	61
242. Kırgızistan Tarihi Ders Kitaplarında Dil ve Anlatım.....	61
243. Kırgızistan Tarihi Ders Kitaplarında Ölçme ve Değerlendirme	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KIRGIZİSTAN VE TÜRKİYE CUMHURİYETİNDE TARİH DERSLERİNDE ÖĞRENME VE DÜŞÜNME GELİŞİMİ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI	63-69
30. Program ve Tarih	63
31. SSCB Dönemi Eğitim ve İdeoloji.....	66
32. Bağımsız Kırgızistan Cumhuriyeti Eğitim Sistemi	67
4. SONUÇ.....	70-73
YARALANILAN KAYNAKLAR.....	74-75
EKLER	76
ÖZGEÇMİŞ.....	83

02. Özet

Ders kitapları, ekonomik, kültürel ve siyasi gelişim düzeyleri ne olursa olsun tüm ülkelerin eğitim ortamları ve süreçlerinde etkileri farklı olmamakla birlikte belirleyici bir rol oynamaktadır. Ders kitapları, bir müfredatın soyut hedeflerinin somut yansıması olduğu gibi sınıf içi öğretimi büyük ölçüde belirleyen ve yönlendiren bir araçtır.

Bu çalışma, Kırgızistan 1996 tarih müfredat programınca uyarlanan Kırgızistan Tarihi ders kitabının fiziksel ve eğitimsel, öğrenme ve öğretme, görsel ve dil, değerlendirme açısından kaynaklanan problemleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada 10. ve 11. sınıflar için Kırgızistan Tarihi ders kitaplarının içeriği Türkçe'ye çevrilerek anlatılmıştır. Böylece bu ders kitapları belli kriterler açısından değerlendirilmiştir.

Araştırmanın ilk bölümünde, Kırgızistan Cumhuriyeti eğitim sistemi, Tarih müfredat programları tarihsel metotla ortaya konulmuştur. SSCB dönemi eğitim sistemi ve tarih dersi programı ile günümüz tarih dersi programları da ortaya sunulmuştur. Çalışma alanı olarak seviyeleri bakımından birbirine yakın olan 10. ve 11. sınıf Kırgızistan Tarihi dersi kitapları seçilmiştir.

Çalışma sonucunda Kırgızistan'da okutulmakta olan 10. ve 11. sınıf Kırgızistan Tarihi ders kitaplarının fiziksel ve eğitimsel tasarım, öğrenme ve öğretme, değerlendirme açısından istenilen düzeyde olmadığı ortaya konulmuştur.

03. Summary

Textbooks have a certain deterministic role, on the educational environments and procedures somehow with the same effect in every country, no matter the economical, cultural and political levels of the citizens.

The aim of this study is to reveal the physical, educational, teaching, learning, visual and linguistic problems of the history textbook of 1996 historical curriculum in Kyrgyzstan. The contents of Kyrgyzstani history textbooks of tenth and eleventh class levels are translated into Turkish language in this study. Thus, those textbooks are evaluated by a certain criteria.

In the first part of the study, the educational system and historical curriculum of Kyrgyzstan Republic was investigated by the historical method. The educational system and historical curriculum of USSR periods along with today's are also investigated. The scope of the study was chosen in the textbook of Kyrgyzstan history for tenth and eleventh class levels which are similar to each other.

As a result of the study, it was shown that the history textbooks which were used in Kyrgyzstan in tenth and eleventh class levels were not satisfactory as far as physical, educational, teaching, learning and evaluating processes are concerned.

04. Kısaltmalar Listesi

a.g.k	: Adı geçen kitap
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
K.C.	: Kırgızistan Cumhuriyeti
RSSFC	: Rusya Sovyet Sosyalist Federe Cumhuriyetleri
s	: Sayfa
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
USSR	: United Soviet Socialist Republic
vb	: ve benzeri, ve benzerleri

GİRİŞ

Planlı eğitimde öğrenme ve öğretme süreçleri açısından ders kitaplarının önemli bir yeri olduğu tartışılmaz. Ders kitapları, öğrenme-öğretme süreçlerinde özellikle planlı eğitim uygulamalarında öğrencilerin neler öğreneceğini ve öğretmenlerin ise neler öğreteceğini önemli ölçüde etkileyen bir faktördür. Ders kitapları hem formal hem informal eğitim etkinliklerine yönelik kararlar üzerinde de önemli etkilere sahiptir. Bu etkiler de ders kitaplarına okul programlarının amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli bir yer edindirmektedir.

Ders kitaplarından, öğrencilerin doğrudan öğrenmelerine ve öğretmenlerin sınıftaki sunuşlarında yöntemler geliştirmelerine yardımcı olması beklenmektedir. Diğer bir ifade ile ders kitabı, hem öğrenme, hem de öğretme süreçleri ile ilişkili olan bir araçtır. Her iki süreçte de insanların öğrenmesine yardım etmek amaçlanır.

Ders kitapları, ekonomik kültürel ve siyasi düzeyleri ne olursa olsun, tüm ülkelerin eğitim ortamları ve süreçlerinde etkileri farklı olmamakla birlikte belirleyici bir rol oynamaktadır. Ders kitapları, bir müfredatın soyut hedeflerinin somut yansımaları olduğu gibi sınıf içi öğretimi büyük ölçüde belirleyen ve yönlendiren bir araçtır.

Bu araştırmanın amacı, Kırgızistan'da Sovyet Dönemi, Bağımsızlık Dönemi lise tarih müfredatı ve ders kitapları değerlendirilmesi ve bunun yanı sıra Bağımsız Kırgızistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti tarih derslerinde öğrenme ve düşünme bakımından karşılaştırılması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın problemi ise Kırgızistan'da lise tarih ders kitapları; fiziksel eğitsel tasarım, öğrenme-öğretme, değerlendirme, görsel ve dil bakımından istenilen düzeyde olmadığıdır.

Araştırmanın önemine gelince, Kırgızistan'da 1996 lise tarih müfredatına göre derslerde öğrenme ve düşünme gelişimi bakımından Türkiye Cumhuriyeti ile karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır. Bu çalışmanın bundan sonra yapılacak çalışmalarda yol gösterici olacağı ümit edilmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları:

- Araştırmada Özel Durum Yöntemi ve Tarihsel Yöntem kullanılmıştır.
- Daha önce bu konu hakkında çalışma olmadığı için karşılaştırma yapılamamıştır.

Araştırmanın veri toplama metodu olarak Tarihsel Metot kullanılmıştır.

Tarih araştırmalarının en önemli gerekçesi, bugünü anlayıp yarını tahmin edebilmek için dünü anlamamanın gerekliliğidir. Çünkü konuların sadece günümüzdeki durumunu mercek altına almak ve geçmişteki çalışmalarla veya tecrübelerle onları ilişkilendirmek varılan sonuçları yetersiz kılar (ÇEPNİ, 2001, s. 43).

Ülkemizdeki eğitim sistemimizin doğasını anlamak için 1917'den bu yana eğitimdeki temel sorunların ve tartışma konularının bilinmesi gerekir. Bu sorunların geçmiş durumunu çözümler bilmeden gelecekte ne yapabileceği hakkında çözümler aramak mantıksız olur.

Tarihsel metot yalnızca tarihçilerin kullandığı bir metot değildir. Bir olayın, geçmişten günümüze kadar gelişinde işlemiş olduğu süreçleri araştırmak isteyen bütün araştırmacıların bu yöntemi kullanması gerekir (ÇEPNİ, 2001, s.43).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SOVYET DÖNEMİ LİSE TARİH MÜFREDATI VE DERS KİTAPLARI

10. Eğitimin Yönetimi

Sovyetler Birliği yakın tarihte yaşanılan olaylara her açıdan damgasını vurmuş olan bir ülkedir. Bir süper güç olması nedeniyle, uzun yıllar dünya siyasetine bir denge unsuru olarak yön veren ülkelerden biri olmuştur. Sovyetler Birliği, Bağımsız Devletler Topluluğu adı altında dünyadaki ve özellikle Türkiye'deki gelişmeler açısından bugün de önemli bir ülkedir. Böyle bir ülkenin aslında bir çok özelliğinin, hala devam eden eğitim sisteminin incelenmesi ve bilinmesi gerektiğine inanıyoruz.

SSCB'de bütün cumhuriyetlerdeki eğitim politikası Federal Eğitim Bakanlığı tarafından ynlendirilmekteydi. Ayrıca, cumhuriyetlerde de eğitimden sorumlu bakanlıklar bulunmaktaydı. Teorik olarak her cumhuriyet istediği eğitim sistemine sahip görünüyordu. Ancak bütün cumhuriyetlerdeki sistemler birbirine çok benzemekteydi. Her cumhuriyetin Eğitim Bakanlığı olduğu halde bu bakanlığın işlevi, daha çok yukarıdan gelen direktifleri uygulamaktı. Eğitim uygulamaları, Eğitim Bakanlıklarının yanı sıra Komünist Parti'nin yönlendirilmesi altında ikili bir denetimle yürütülmekteydi. Eğitim zerindeki denetim mekanizması ademi merkezietçi gibi görünse de Parti'nin merkezi kontrolü daha etkiliydi. Eğitim konusunda izlenecek politika, merkezi birimlerin ve SSCB Bakanlar Kurulu'nun onayından sonra 15 Cumhuriyetin eğitim bakanları tarafından uygulanmaktaydı. Yani cumhuriyetlerin bakanlıklarının işlevi, politikalar üretmekten çok, merkezde oluşturulan politikaları uygulamaktı.

Eğitim konusundaki kararlarda Parti, bakanlık ve profesyonellerden daha etkiliydi. Uygulamakta olan bir politikanın düzeltilmesi veya yenilenmesi, Komünist Parti'nin Merkez Komitesi'ne başlamakta ve yasallaşması için Yüksek Sovyet Bakanlar Kuruluna yönergeyi her cumhuriyetin eğitim bakanlarına havale etmekteydi. Bu süreçte, yani eğitim konusunda yeni bir politika oluşurmada, genellikle Rusya Federasyonu Pedagoji Bilimler

Akademisi ve bu akademinin ilgili olduğu kurumlarla ilişki kurularak yeni politikanın detayları ve hazırlanması üzerinde çalışılmaktaydı. Detayla geliştirildikten diğer cumhuriyetlere ait bakanların her biri, Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin politikasına uyacak şekilde bölgesel düzeyde değişiklikler yapabilmekteydiler. Daha sonra cumhuriyetlerin eğitim bakanları, programı yerel eğitim kurullarına, onla da yerel okulların müdürlerine havale etmekteydi. Merkezde oluşturulan politikaların sekteye uğramadan tabana inmesi parti tarafından sağlanmaktaydı (ERDOĞAN, 2003). 1924-1928 Anayasalarına göre alt birimlerdeki parti örgütünün yukarı birime karşı gelmesi "fraksiyonculuk" olarak kabul edilmekteydi. Bu düşünce merkezde alınan bir kararın alt birimlere ulaşmasını sağlamada etkili olmaktadır. Bu durumda SSCB'de kararların yukarıdan aşağı küçük bir yöneticiler grubunun elinde alındığı söylenebilir.

11. Öğretmen Eğitimi

SSCB eğitim sisteminde öğretmenler üç farklı kaynaktan yetiştiriliyordu.

- Pedagoji Okulları,
- Pedagoji Enstitüleri,
- Üniversiteler.

İlk öğretim okullarındaki öğretmenlerin büyük çoğunluğu Pedagoji Okulları'ndan mezun oluyordu. Öğretmen yetiştiren Sovyet Enstitüsü'ne girebilmek için adaylar, öğretmenlerinden ve sınıf arkadaşlarından kendilerinin akademik başarısı ve karakteriyle ilgili aldığı referansla başvurmak zorundaydı. Ayrıca öğrenciler enstitü tarafından verilen sınavı da geçmek zorundaydı. Geleceğin öğretmeni için, hangi enstitüye başvurmaya karar vermek oldukça zor bir işti. Çünkü her enstitünün kabul şartları farklıydı ve adaylar bir yıl boyunca sadece bir kuruma başvurabiliyordu. Başvurusu geri çevrilen başka bir enstitüye başvurabilmek için bir yıl daha beklemek zorundaydı.

1917 Ekim ihtilalinden sonra, Kırgızistan'a V.I.Lenin'in genel başkanlığını yaptığı Bolşevik partisi geldi. Onların önünde ihtilalin taleplerine cevap verecek çözümlenmesi gereken bir çok mesele vardı. Bu meselelerin biri de kendi çıkarlarına uygun bir eğitim

sistemini oluşturmak idi. Bolşevik partisinin eğitim sistemini ilgilendiren programda aşağıdaki görevler belirtilmekte idi.

- 17 yaşına kadar her erkek ve kız çocukları zorunlu olarak okula başlayacaktır.
- Toplumun eğitim düzeyini arttırmak için okul öncesi eğitimi oluşturmak (Kreş ve Ana sınıfı).
- Kız ve erkek çocuklarda cinsiyet farkı gözetmeksizin, aynı okullarda okutmak.
- Devlet bütçesinden her öğrencinin, yiyecek, giyecek ve okul malzemelerini temin etmek.
- Komünizm ideolojisiyle donanmış öğretmen kadrosunu hazırlamak.
- Emekçi halkın eğitimin gelişmesinde rol almalarını sağlamak, okuma yazma oranını yükseltmek.
- İşçilere ve çiftçilere eğitim sağlamak ve bunu her yönden desteklemek.
- Akşam okullarını faaliyete geçirerek; kütüphaneler, yaşlılar için akşam okulları, halk evleri ve üniversiteler açmak.
- 17 yaşından büyüklere mesleki eğitim vermek.

Bu sözü edilen çalışmalar Kırgızistan'da da aynı anda faaliyete geçirildi. 1918 Mart ayında Türkistan'da eğitim komitesi ve Sovyetlerde eğitimin birer şubeleri açıldı. Kırgızistan'da ilk olarak Bişkek, Tokmok, Karakol, Narın, Oş ve Calalabad'da açıldı.

Kırgızistan'da eğitim çalışmalarının en zor aşaması okuma-yazma oranını yükseltme çabası idi. 17 Eylül 1920'de RSSFC (Rusya Sovyet Sosyalist Federe Cumhuriyetleri) halkının okuma-yazma oranını yükseltme hakkındaki bildirisine cevap olarak Türkistan,

halkının okuma yazma oranını yükseltme çalışmalarına başladı. Binlerce genç yaşlı aynı sıralarda geceli gündüzlü çalışarak kısa sürede bunu başarmayı amaçlamışlardı.

“Hep birlikte Türkistan’ın okuma yazma oranını yükseltelim!”, “Cehaleti yeneceğiz!”, “Çiftçi şunu asla unutma; senin bilgili olman demek bir gün seninde yönetimde olman anlamına gelir!”, “Çiftçiler okul sıralarını doldurun!” vb gibi ideolojik çağrı niteliğindeki mitingler düzenlenmişlerdir.

Kırgızistan’daki “medeni ihtilal” sadece okuma-yazma oranını yükseltme ile sınırlı olsaydı esas amacına ulaşamazdı. Bunun yanında bir çok meselenin üstesinden gelmesi gerekmektedir. Bunların en önemlisi okullardaki din eğitimini yok ederek, yeni Sovyet okullarını oluşturmaktı. Halkın Sovyet hükümeti yandaşları, bu tür bir başlangıca çok sevindiler ve bu tür okulların kısa zamanda çoğalmasını talep ettiler.

11 Aralık 1918’de bu tür okulların açılması için Baytik vilayeti, 13 Ocak 1919’da Doğu Sokuluk vilayeti, 8 Ekim 1920’de Bağış vilayeti sakinleri ricada bulundular. Her okula öğretmenler için bir ev, her öğretmene ayda 3 pud un ve binneleri için at talep ettiler.

Sovyetlerin V. Bölge kurultayında kabul edilen karara göre her bölgede okullar açılmaya başladı.Yerel halkın çocuklarının Kırgız yada karışık okullarda okutulmaya başlaması önemli bir gelişme idi.

Okulları açmada geniş kitleleri kendilerine çekmek için birçok yerde Eğitim Sovyetleri oluşturuldu. Üye olarak da öğretmenler, veliler, kurum ve partilerin vekilleri katıldılar. Kırgızistan’da ilk olarak 18 Mayıs 1919’de Bişkek’te 20 Mayıs’ta ise Eğitim Sovyet’i Oş’ta açıldı ve zamanla Kırgızistan’ın her yerine dağılmıştır. Aynı yıllarda bu okullara maddi yönden destek için birçok çalışmalar yürütüldü. 1918’de Türkistan’da eğitime pay olarak 17 milyon Som ayrılmıştır (som- Kırgızistan para birimi).

Göçebe Kırgız çocuklarının okutulmasına özellikle dikkat edilmiştir. Türkistan Merkezi Eğitim Komitesi 2 Şubat 1920’de Çin’den geri göç eden Yedisu Kırgızları hakkındaki soruna özellikle dikkat çekerek, mültecilerin çocuklarını yatılı okullara yerleştirilmesi için komisyon oluşturarak bu meseleyi çözmek için 100 milyon Som ödenek ayırdı.

1919'da okul reformu sonuçlandı. Ekim 1918'de Bişkek'te 10 tane ilkokul açıldı. Bunun içinde 5 Tatar, 5 Dungan (Müslüman Çinliler) için de okul açıldı ve toplam 43 okul açılmış oldu. Öğretmen sayısı da 155'i buldu.

XX yy'ın başlarında öğretmen hazırlama sorunu mevcut idi. Acil bir şekilde öğretmen hazırlamak için Taşkent'te ve Almatı'da hızlandırılmış öğretmen kursları açılmıştır.

Kırgızistan'da ilk pedagoji kursları 1919'un yaz aylarında Bişkek'te ve Prjevalki'de yeni adıyla (Karakol) açıldı. Mesela Bişkek'te 6 aylık kursu tamamladıktan sonra ilk okul öğretmeni hakkını tanıtan diploma verildi.

Kırgızistan'ın ilk öğretmenleri:

E. Süticzerov, B. Sadıkanov, A. Aralayev, A. N. Liverko, M. Canıbayev, K. Karımbayev, M. C. Buyko, Z. Kıdırbayev, U. Ahmadulin, A. Rısgeldiyev, D. Şamgunov'dur.

110. Kırgız Okulları İçin İlk Ders Kitapları

İ. Arabayev ve K.Tınıstanov'un ders kitapları çalışmaları:

XX yy'ın ortalarından itibaren Kırgızistan'da eğitim kurumları açılarak, eğitim için esas şartlar oluşturuldu. Milli Kırgız okulları için ders programları, Kırgızca ders kitapları çıkarıldı. Şubat 1925'te Frunze'de (yeni adı Bişkek) Devlet yayınevi açıldı. İki yıl içinde yayınevi ilk okullar için alfabe kitabı, matematik kitapları, ana dili ve büyükler için alfabe ve yazım kuralları kitapları bastı.

Kırgızistan'ın ilk öğretmenlerden olan İşenali Arabayev ve aynı zamanda Arap dilini esas alarak Kırgız alfabesinin oluşturucusu, Gramer, Çevreyi Tanıma kitaplarının ve Kırgız Alfabeti kitaplarının yazarı İ.Arabayev 1882'de Merkezi Tyan-Şan'daki Koçkor ilçesinin Gün Batış Köyü'nde dünyaya geldi. 1900 yılında Rus okulunu bitirdikten sonra köy okullarında öğretmen olarak görev yaptı. Onun eğitime olan merakı, halkın hayat standardının ancak eğitim yoluyla değişebileceği inancı onu yüksek dini medrese olan

“Gali” ye getirdi.Burada 1912’ye kadar okudu.Yaz tatillerinde Kazak ve Kırgız çocuklarına eğitim vererek pedagojik tecrübesini pratikte gösterme imkanı buldu. İ. Arabayev gençlerinin bilime yakınlaşmasında bizzat kendisi örnek olmuştur. Köy köy dolaşarak gençleri okula, bilime davet etmiştir.

İ.Arabayev o zamanlar bilime kendini adanmış Kırgız gençlerinden olmasına rağmen “halk düşmanı” olarak 1933’te hapse atıldı ve hayatının son günlerine kadar orada kaldı. 1958’de İ. Arabayev’in ölümünden sonra onun suçsuz olduğu kanıtlanabilmiştir.

Kasım Tınıstanov, 1901’de fakir bir aile çocuğu olarak dünyaya gözlerini açtı. Zor hayat onu dilencilik yapmaya bile zorlamıştır. Fakat onun okumaya olan merakı daha sonraki hayat çizgisini oluşturmasına zemin hazırlamıştır. 1924’de Taşkent’teki Kazak-Kırgız Eğitim Fakültesini bitirdi. 1927-1930 yılları arasında eğitim komitesi başkanı oldu ve cehaleti ortadan kaldırmak için, ilkokul ve ortaokullarda ders programı oluşturdu. Aynı yıllarda “Yeni Medeniyet” adlı gazetenin redaktörü oldu ve yazılarında eğitim ve öğretimin sorunlarını dile getirdi.1932’de Kasım Tınıstanov Kırgız Devlet Tiyatrosu’nda “Akademik Geceler” adlı oyununu sahneledi.Bu çalışması ile partililerin dikkatini üzerine çekti ve hemen ardından milliyetçi rejim düşmanı yakıştırmalarına maruz kaldı.1937’nin Ağustos ayına kadar Kırgız Dili ve Yazısı Enstitüsü’nde Doçent daha sonra Profesör unvanları ile mesleğine devam etti. 1938’de Kasım Tınıstanov ve iş arkadaşı E.D. Polivonov olur olmaz suçlamalarla hapse atıldılar ve tıpkı İ. Arabayev gibi ölümlerinden sonra suçsuz oldukları kanıtlanabilmiştir.

K. Tınıstanov’un kaleminden çıkan kitaplar sırası ile; (1924) Ders Kitabı, (1926) Büyükler İçin Alfabe Kitabı, (1927) Ana Dili Kitabı, (1932) Dil Dersleri Kitabı, (1932) Kırgız Dili Terminoloji Sözlüğü, (1933) Kırgız Dili Morfolojisi kitaplarıdır. Bunun yanı sıra yazmış olduğu hikaye kitapları şöyledir; “Kış” “Yayla” “İlkbahar” “Sonbahar” dır. Masal kitapları ise şöyledir; “Adlar Köse ve Şeytan”, “Küçük Kahraman”, “Kurnaz Tilki” vb.

K. Tınıstanov’un yazmış olduğu ders kitapları Kırgız okullarının tarihinde ilk ders kitapları olarak yerini almıştır. Pedagoji uzmanı olan K. Tınıstanov Kırgız yazısını ilk etapta Arap daha sonra Latin ve Rus (Kiril) alfabesinin esasında şekillendirmede büyük

emek sarf etmiştir. Çalışmalarının temelinde Kırgız diline uygun Latin alfabesine geçme ihtiyacını esas almıştır. Kırgızistan'daki sosyal ve kültürel şartların buna daha uygun olacağı düşüncesindeydi (Kırgız Hükümeti Aralık 1927'de milli alfabesini kabul etmiştir).

Sovyet yönetiminin ilk yıllarında eğitim alanında bazı başarılarla imza atanlar sırasıyla: Ş. Kökönov, T. Coldoşev, S. Karaçev, C. Namatov, B. Kekensarin, B. Daniyarov, I. Tayçinov, A. Şabdanov, S. Kurmanov, T. Aktanov, K. Karimov, Ü. Asilbekov, Ü. Baktibayev, İ. İdirisov, T. Bayciyev, N. Makeşov, M. Cambayev vb.dir.

12. SSCB Dönemi 1988 Yılı Tarih Dersi Programı

Ülkede özellikle 1970'li yıllardan itibaren sosyal, ekonomik, politik alanlarda bir kısım sorunlar ortaya çıkmıştır. Nitekim bu durum ülkenin en üst düzeyindeki yetkilisi tarafından "Toplumda duraklama belirtileri ve buna neden olan sorunlar, çözümlerinden daha hızlı artmaktadır" şeklinde ifade edilmiştir.

1988 yılı ülkenin en üst düzeyindeki yetkilisi tarafından yeniden yapılanma (Perestroyka) sürecinin, "ülke sorunlarının çözümünde geniş anlamli reformları içeren bir devrim" şeklinde ifade edilmiştir.

Eğitim reformunun her düzeydeki yönetim kademelerinde tartışıldığı ve bu tartışmalara halk, öğrenciler, öğretmenler, bilim adamlarının da katıldığı belirtilmektedir.

Bu tartışmalar eğitim sisteminin modernizasyonuna ilişkin konularda çok sayıda somut, zaman zaman birbirine aykırı öneriler gündeme getirilmiştir. Yeniden yapılanma sürecinde, sayılan bu hedefleri gerçekleştirmek amacı ile bir dizi önemli yasa kabul edildi. Okul Reformu Yasası bunlardan biridir.

Bu yasa yeni yüzyıla kadar sürecek dönemi kapsayan okul geliştirme projesi olarak tanımlanmaktadır. Amaç: toplumun her kesimini, kuşak farkı yapılmaksızın, sürekli öğrenim gerekliliğinin bilincinde olarak, tüm halkı birleştirmek biçiminde özetlenebilir.

Bağımsız Devletler Topluluğu nüfusu ve ekonomik siyasal yapısı ile diğer dünya ülkelerinden daha farklı bir yapıya sahiptir. Bu nedenle eğitim sisteminde çok farklı uygulamalar vardır. Bağımsız Devletler Topluluklarında yeni kurulan bir yönetim yapısı ile uygulamalarda sürekli uygulamalara sürekli yeniliklere gidilmektedir. Bu nedenle elde edilen bilgilerin yeni olmasına karşılık Perestroyka ve Glasnos uygulamaları sonunda eğitim yapısında bazı değişmelerin olacağı göz önünde bulundurulmaktadır.

SSCB döneminde verilen tarih dersleri gençlerde, Komünizm'in gelişimi ve eğitim açısından da son derece önemlidir. Tarih ders programı, Komünist Partisi Şubat 1988'deki genel meclis toplantısında kabul edilmiştir. Öğrencilere tarihi öğretmenin en önemli amacı, onların kendi kişiliğini kazanmalarını sağlamak, vizyon sahibi yapmak ve en önemlisi sosyalizmin ve demokrasinin aydınlarını örnek alarak vatanseverliği sevdirmektir.

Okullarda tarih dersleri haftada 18 saat ve toplam 612 saat olarak belirlenmiştir.

5. Sınıflarda, haftada 2 saat, toplam 68 saat, sadece tarihi hikayeler sunulmaktaydı.

6. Sınıflarda, haftada 2 saat, toplam 68 saat, Genel Tarih I

7. Sınıflarda, haftada 2 saat, toplam 68 saat, Genel Tarih II

8. Sınıflarda, haftada 2 saat, toplam 68 saat, SSCB Tarihi

9. Sınıflarda, haftada 3 saat, toplam 102 saat, Genel Tarih III

10. Sınıflarda, haftada 4 saat, toplam 136 saat, Genel Tarih III

11. Sınıflarda, haftada 3 saat, toplam 102 saat, SSCB Tarihi

SSCB'nin diğer 14 ülkesinde kendi tarih dersleri de verilir ve bu derslerin haftalık saatleri kendi Eğitim Bakanlıkları tarafından ayarlanmaktaydı.

Tarih öğretiminin genel amaçları:

- *Eski çağlardan günümüze kadar süregelen toplumsal gelişmelerin öğrenciler tarafından kavranmasını sağlamak.*
- *Geçmiş ve günümüzdeki her türlü tarihi olayları bilimsel gerçeklere dayandırarak öğretmek.*
- *Sosyalizm ideolojisiyle kendi yaratıcılığını ortaya koyabilme yeteneğini geliştirmede, S.S.C.B. halkı dostluğunu, vatanseverlik ve sosyalist enternasyonal düşünce çerçevesinde, Sovyet halkının ve Komünist Partisinin tarihi tecrübelerine dayanarak halkımızın ihtilalci, askeri ve emekçi geleneklerine göre, gençlere uygun bir eğitim ortamı sağlamak.*
- *Öğrencilerin, küreselleşme problemlerine karşı kendi çözümlerini ortaya koyabilme kabiliyetlerini geliştirerek, şovenizm, aşırı milliyetçilik ve savaş propagandacılığı gibi girişimlerden uzak, diğer milletler arasında saygı, anlayış ve işbirliği çerçevesinde eğitim sağlamak.*
- *Eğitim süresince edindikleri sanat, bilim, tarih ve kültür alanlarındaki bilgi birikimlerini yaşam boyunca geliştirerek etkin biçimde kullanmak.*

Son yıllarda, ülke içindeki siyasi olaylar göz önünde bulundurularak, tarih derslerinde bazı değişiklikler yapılmış ve konulara ek olarak Meclis toplantılarının sonuçları ve bunların yorumu sunulmuştur.

Bu değişiklikler neticesinde öğretmenlere de büyük görevler düşmüştür. Onlara düşen görevlerin en önemlisi, ülkedeki siyasi sorunların tek çözümünün , komünizmin gösterdiği yolda olduğunu öğrencilere en iyi şekilde anlatmak olmuştur. Bunun yanı sıra 1920-1930 yıllarında gelişen olumsuz olayların, kitaplardan silinerek bunların artık öğretilmemesi sağlanmıştır.

Bu program öğretmenlere de bazı gerçekleri anlatabilmelerini sağlıyor. Örneğin; ülke veya devlet yönetiminin bir insan üzerinde toplanmaması gerektiğini tam tersine herkesin

oy kullanarak ortak veya çoğunluğun sunduğu fikirlere katılmasını (seçme ve seçilme) sağlamak.

Dikkatleri dağıtmamak için derslerin blok halinde yapılması uygun görülmüştür. Bu programda, öğretmenin sadece ders saatinde değil, gerekirse seminer, konferans gibi ek ders saatler kullanması öngörülmüştür.

SSCB tarihi okullarda ders olarak verildiği gibi kurslarda da verilir. Bu tür kurslar ülkenin resmi kuruluşlarında yapılmakta idi. Bu tür kurslarda, ders konularını her ülkenin Eğitim Bakanlıkları belirlemekte idi. Bu tür eğitim faaliyetlerinin en iyi şekilde etkinliklerini arttırmak, öğrencilerin gruplar içinde çalışmalarına imkan sağlamak öğretmenlere düşen görevlerden biri idi. Bu programların başarılı ve etkili işlenmesi öğretmenlerin kendi yaratıcılıklarına bırakılmaktaydı.

Öğrencilerin öğrenme seviyesine göre, öğretmen anlatacağı konuları bazı kaynaklardan yararlanılmaktaydı. Bunlardan en önemlileri Marks, Engels ve Lenin'in ilkeleri idi. Lise 1 yıllarında ise öğrenciler, Marksizm'in temel ilkeleri ile tanışmaktaydılar. Ortaokullarda ise Lenin'in hayatından kesintileri ders kitaplarında bulmak zor değildi.

Öğrencilerin Lenin'in faaliyetlerini daha iyi anlayabilmeleri için, Lenin'in yaşadığı dönemler canlandırılarak, o anki zorluklar ve haksızlıklar öğrencilere sunulurdu. Bu tür konuların yanında Meclis konuları da ele alınırdu. Toplantılarda alınan kararlar derslerde öğrencilere sunularak herkesin katılımıyla tartışma ortamı düzenlenirdi. Asıl hedefi de öğrencilerin iyileşmekte olan iktisadi kalkınmaları, devlet öncülerini desteklemesidir. Özellikle Gorbaçov'un projeleri olan "Ekim ve Reform" öğrencilerin yorumlaması öğretmenleri tarafından organize edilmekteydi. Bu tür eğitici çalışmalar, öğrencilerin devlet politikası hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktaydı.

Öğrencilerle iyi diyalog kurabilme, onların fikirlerini dinleme, onların fikirlerini özgürce ifade edebilmesini sağlama öğretmenlere düşen en önemli görevlerdendir. Öğrencilere tarihi öğretirken, tarihin önemi kavratılır. Örneğin; ihtilal döneminde devletin geleceği için cesurca canlarını feda eden kahramanların hayatları anlatılır. Bu tür programların etkinliğini ve devamlılığını sağlamak ulusal bir görev haline gelmiştir. Bu tür

faaliyetler sayesinde yeni neslin, öncülerinin bıraktığı yerden devam etmelerini, fikir ayrımına varmadan komünizmin yayılmasında katkıda bulunmalarını sağlamakta idi.. Bunların yanı sıra öğrencilerin bu tür etkinliklerde kendi yaratıcılıklarını kullanmalarının son derece önemli olduğu belirtilmiştir. Eğitim sürecinde, geçmiş yıllara nazaran öğrencilerin bireysel çalışmalarını, şahsi araştırmalarını geliştirmeleri ve kaynakları yorumlayabilmeleri sağlanmıştır.

Program, 1988-1990 yılları arasında hazırlanmıştır. Olası değişiklikler kolayca ulaşılabilen kaynaklarda yayınlanır. Ders saatleri, öğretmenin kendi uygun gördüğü şekilde bir yıl içinde anlatılacak şekilde belirlenir. Ayrıca, bu programda öğretmenin toplam saatten %15 kadar rezerv dediğimiz tasarruf zamanı da bulunmaktadır. Bu zamanı, öğrencilerin özel sorunları ile ilgilenerek değerlendirmesi öngörülmüştür.

Öğretmenler, istediği konuları seçer veya anlatım sırasını belirleyebilir. Yeter ki asıl amaç, yani konunun anlatımını kaybetmeyecek şekilde anlatılsın. Tasarruf edilen zamanda ise, öğretmenin bazı konuları daha detaylı bir şekilde anlatabilmesi amaçlanmıştır.

Bu programda bazı önemli konular üzerinde sık sık tekrar edilerek durulur. Hatta bazı konularda seminer yapılması tavsiye edilir. Bazı konular artık gerçek hayata yansımadağı için kesilir. Temel bilgiler ise derste gösterilmeye devam edilir ve verilen bilgiler ise alt sınıftan üst sınıflara doğru hem terim hem de mana olarak git gide ağırlaşmaktaydı.

1988 Yılı Tarih Dersi Programına Göre Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme:

Puanlama öğrencilerin bilgilerinin tespiti veya başka bir ifadeyle öğrencinin sahip olduğu veya edindiği bilginin karşılığıdır. Sözlü ve yazılı olarak yapılan imtihanlarda genel itibariyle 5'li puanlama sistemi kullanılır. Edinilen bilginin içeriğinde Marksizm'in büyük bir yeri olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

En yüksek puan 5'in karşılığında, verilen bilginin tamamen iyi kavranmasının yetmeyeceği, bunun yanı sıra diksiyonunun da düzgün olması, mantıklı cümle kurabilmesi, diğer öğrencilerin eksik cevaplarını tamamlayabilmesi ve gerekirse kaynaklara dayanarak ispat edebilmesi gerekmektedir. Öğretmenin ekstra soru sormasına gerek kalmaz. Puanlarda

4 ise, bazı ifadelerde eksiklik, ispatlamalarda kaynaklara dayanmamak gibi faktörlerden kaynaklanır. 3 ise edinilen bilgilerde, hissedilir bir şekilde eksiklik, diksiyonda zayıflık ve buna benzer birçok hata var demektir. 2 ise temel bilgi eksikliği vardır. 1 ise bilgi edinmede, verilen soruları cevaplamada isteksizlik ve umursamazlık vardır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BAĞIMSIZLIK DÖNEMİ LİSE TARİH MÜFREDATI VE DERS KİTAPLARI

20. Günümüz Türk Topulukları ve Devletlerinde Eğitim Tarihine Bir Bakış

1991'de Sovyetler Birliğinin Dağılması Sonucu, Kafkasya ve Orta Asya'da birkaç yeni Türk Devleti Bağımsızlığına kavuşmuştur. 1917 İhtilalinden sonra, Sovyetlerin, özellikle eğitim, dil, ve yazı aracılığı ile, Asya Türklerine karşı izlediği politikanın ana unsurları şunlardı:

- Türklerin modern ve etkin bir eğitim kurmalarını önlemek.
- Türkleri dış dünyadan kültürel olarak koparmak.
- Türkleri kendi aralarında bölmek, birbirlerine yabancılaştırmak.
- Türkleri Ruslaştırmak, onlardan Rusya yandaşı aydın ve yöneticiler yetiştirmek.
- Tanrı tanımaz ve Marksist nesiller yetiştirmek.

Ancak, Türk Topulukları yine de varlıklarını korumayı başardılar.

Bugün, yeni Türk Devletleri, kendi eğitim sistemlerini kurma çabalarına girişmişlerdir. Onlarla, Türkiye Cumhuriyeti Devleti arasında eğitim alanında da ilişkiler kurulmuştur.

Tüm Türk Cumhuriyetleri Eğitim Bakanları, Mayıs 1992'de Ankara'da, Eylül- Ekim 1992'de Bişkek'te toplanmışlardır. Bu görüşmelerde alınan kararlar şunlardır:

- Ortak bir bilim ve kültür Türkçe'si geliştirilecektir.
- Ortak Tarih ve Edebiyat programları hazırlanacaktır.
- Tüm Cumhuriyetleri Latin alfabesine geçmeleri tavsiye edilmiştir. (Kırgızistan şuanda kiril alfabesini kullanmaktadır)
- Tüm Türk toplumları birbirlerinin eğitim tecrübelerinde yararlanacaklardır.

Bu son karar, şüphesiz, Türk Devletleri ile toplumlarının eğitim tarihlerinin esaslı biçimde araştırılıp ortaya konmasını gerektirmektedir (AKYÜZ, 2001, s. 373).

Aralık 1992'de Kırgızistan Cumhuriyeti Yüksek Meclisi yeni eğitim yasasını kabul etti. Buradaki en önemli husus öğrenci merkezli eğitimin amaçlanması idi. Mart 1996'da Kırgızistan Cumhurbaşkanı Aksar Akayev'in bildirisi ile tüm dersler için yeni müfredat programları hazırlandı ve 1996 yılı Eğitim Yılı olarak ilan edildi. Bununla daha demokratik ,daha hümanist ve öncekinden farklı bir eğitim şekli oluşturulması hedeflenmiştir.Eğitim alanındaki reform sayesinde diğer BDT Devletlerinden farklı olarak Kırgızistan'da öğrenci sayısında azalma olmamıştır.

1992'da ilk ve ortaöğretimde 995 bin öğrenci mevcut iken, 1996'da 987 bine ulaşmıştır.Aynı yıl üniversite öğrenci sayısı 53.6 binden 56.3 bine ulaşmıştır. Yani Cumhuriyetteki sosyo-ekonomik zor şartlara rağmen öğrencilerin sayısında azalma olmamıştır. Bu reformun neticesinde 1993'ten sonra modern tipte 66 lise faaliyete geçmiş ve rakam 1995'te 70'e ulaşmıştır.

Ekonomik sıkıntılara rağmen eğitime devletin bütçesinden ayrılan para gün be gün artmaktadır. 1990'larda eğitime devletin bütçesinden ortalama %4-%6 pay ayrılmış iken son yıllarda ise uluslar arası kuruluşlar kredi sağlayarak eğitime destek vermektedirler.

Kırgızistan daha 1990'ların başında İnternet ile tanıştı.Şuanda İnterne'tin nimetinden tam anlamıyla 10 üniversite ve 50'ye yakın ilk ve orta dereceli okullar faydalanmaktadır.

Şu anda 200 yüz okulun daha uluslar arası nitelikte olması için çalışmalar hızlandırılmaktadır.

Eğitimde reform ile birlikte ders kitapları ve araç gereçleri teminine daha da dikkat edilmektedir. 1995'te 13, 1996'da 40, 1999'da 8 tane ders kitapları yayınlanmıştır. Ortaöğretim ders kitaplarının ve araç gereçlerinin uluslar arası standarda uygun olarak hazırlanmasında Kırgızistan Eğitim Bakanlığı, Kırgızistan Eğitim Fakültesi dekanı İsak Bekboyev'i görevlendirmiştir.

Eğitim kuruluşlarında 1 milyon 200 bin kişi mevcuttur. Bunun 1milyon 100 bini öğrenci, 77.5 bini ise öğreticidir. Başka bir ifade ile Kırgızistan'da her dört kişiden bir ya öğrenci yada öğreticidir. Fakat ekonomik sebeplerle eğitimin kalitesi gittikçe kötüleşmektedir.

200. Kırgızistan Cumhuriyeti Bağımsızlık Dönemi Tarih Öğretimi

Kırgızistan'ın bağımsızlığını eline alması, ulusun sosyo-ekonomik kültürel ve tarihi özelliklerini, eğitimini dünya standartlarına uygun ve dünya eğitim sisteminin başarılarını göz önünde bulundurarak yeni baştan gözden geçirmesini şart kılmaktadır.

Eğitim sisteminin yeni şekli, ülkenin coğrafi yapısını, Kırgız halkının etnogenini, sosyo-ekonomik mirasını göz önüne alarak baştan yaratmayı gerektirmektedir. Aynı zamanda gençleri ilgilendiren ulusa bağlılıklarını güçlendirici derslere ağırlık verilmesi ve buna ortam hazırlaması çok önemlidir.

Orta okullarda ve liselerde son zamanlara kadar derslerin içeriği SSCB'nin her ülkesinde aynı şekilde idi. Tarih Öğretimi içeriği bakımından ulusal (milli) nitelikte değil idi. Çünkü ilk sırada Avrupa ve Rusya Tarihi okutulmaktaydı. İkinci önemli bir nokta daha, İslam Tarihinden hiç bahsedilmemekteydi. Ve son olarak tarih öğretiminde sosyalizm ideolojisi ağır basmakta idi.

Orta okul ve liselerin (5-11 sınıflar için) Tarih Dersi Müfredatı okullarda eğitimin milli konsept esasına dayanarak yenilendi. Burada tarih: - Orta okul ve liselerde zorunlu olarak, -Toplumu tanımada kendi mantığını içine alan ders olarak tanımlandı.

Tarih dersi bireylerin, dünyayı her yönüyle tanınmasında, hümanizmin ve demokrasinin ideolojisini kavramasında toplumun ve kendi ülkesinin gelişerek ilerlemesine katkıda bulunmasında, Kırgızistan'ın ve dünyanın kaderi için sorumluluğunu bilen bireyler olarak yetişmesinde büyük rol oynamaktadır.

Okullardaki tarih dersinin böyle bir yükü üstlenmesi, insanlığın tüm hayat yolunu, geçmişte yaşanmış tüm olayların, delillerin çok yönlülüğünü araştıran evrensel bir bilim oluşundan kaynaklanmaktadır.

Okullarda tarih dersi haftada 18 saat, toplam 612 saat olarak belirtilmiştir.

5. Sınıflarda, haftada 2 saat, toplam 68 saat, Kırgızistan Tarihi ile İlgili Hikayeler

6. Sınıflarda, haftada 1 saat, toplam 34 saat, Kırgızlar ve Kırgızistan Tarihi (başlangıçtan IX yy.a kadar)

7. Sınıflarda, haftada 1 saat, toplam 34 saat, Ortaçağ Tarihi.

8. Sınıflarda, haftada 2 saat, toplam 68 saat, Yeniçağ Tarihi, (XIX yy -1916).

9. Sınıflarda, haftada 2 saat, toplam 68 saat, Yeniçağ Tarihi, (1817'den günümüze kadar)

10. Sınıflarda, haftada 3 saat, toplam 102 saat, Dünya Tarihi, (başlangıçtan XIX yy 1970'lere kadar), Kırgızistan Tarihi, (başlangıçtan XIX yy.ın ortalarına kadar)

11. Sınıflarda, haftada 3 saat, toplam 102 saat, Dünya Tarihi (XIX yy.ın ortalarından XXI yy.a kadar), Kırgızistan Tarihi, XIX yy.ın ortalarından XXI yy.a kadar)

Tarih Dersi Eğitim ve Öğretimde;

- Konuların İşlenişinde “yakından uzağa, somuttan soyuta, basitten karmaşığa “ ilkesi uygulanır.
- Konuların üzerinde programdaki sıraya uymak esas olmakla birlikte öğretmen ünitelere çevre özelliklerini de dikkate alarak Milli Eğitimin genel amaç ve temel ilkelerine uygun yeni konular ekleyebilir veya verilmiş olan konuların yerini değiştirebilir.
- Öğrencilere topluluk halinde yaşayan insanların sevgi, saygı ve anlayış duyguları içinde işbirliği yapmaları, birbirlerinin görüş ve düşüncelerine saygı göstermeleri ve başarılarının takrir etmeleri gerektiği benimsetilir.
- Öğrencilere, Kırgızistan Tarihine ait eserlerin ve anıtların tarihin bir belgesi olduğu anlatılır.
- Konuların işleyişinde kavramlar ilgili olduğu konu ile birlikte verilir.
- Konularda olayların geçtiği yer, zaman, devlet yada ilgili kişi adları belirtilir.
- Tarihi olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrayış, cesaret, fedakarlık ve kahramanlıkları örnek olaylarla kavratılır.
- Öğretmen tarihi konuları işlerken olayların seyrinden çok neden sonuç ilişkisi üzerinde durur, varsa günümüze etkilerinden söz eder.
- Konuların işleyişinde yalnız ders kitapları ile yetinmez, öğrencilerin seviyesine uygun çeşitli kaynaklardan yararlanır.
- Öğrencilerin çalışma ortamları yalnız derslikler değil aile, okul, çeşitli topluluklar, kütüphaneler, müzeler v.s. yerleri kapsar. Öğrenciler bu yerlerde incelemeler, gezi- gözlem ve ilgili kişilerle görüşmeler de yaratılır.

- Tarihi tablolar, resimler incelenip bunlarla konular somutlaştırılır.
- Konular ile ilgili bulunabilen eğitim araç ve gereçlerinden bilgisayar, CD ve disketlerden yararlanılır.
- Öğrencilerin davranışlarındaki gelişmeler ve edindikleri alışkanlıklar gözlenilir, kazandıkları bilgiler ve ölçme araçları ile ölçülüp değerlendirilir.

Tarih Dersi Genel Amaçları:

- Öğrencilere insanlığın başlangıçtan günümüze kadarki tarihi geçmişini bilimsel gerçeklerle ve tarafsız olarak anlatmak.
- Öğrencilerde, geçmiş ve günümüz toplumsal olaylara tarih açısından bakabilme ve tarihin çok yönlülüğü ve karmaşıklılığını diyalektik esasta anlayabilme yeteneğini geliştirmek.
- Her türlü (geçmiş ve günümüz) tarihi kaynakları her yönden titizlikle araştırma, toplumsal gelişmelerin geçmiş ve günümüz hakkında fikir yürütebilme becerisi geliştirmek.
- İnsan, Toplum ve Tabiat sisteminde öğrencilerin bakışlarını ve değer yargılarını şekillendirmesinde imkan sağlamak ve onları hümanizm, demokrasi ideolojisine uygun vatansever ve diğer milletlere karşı saygılı, anlayışlı, barışçı ve işbirlikçi bireyleri olarak eğitmek.
- Kırgızistan ve Dünya Tarihi ve medeniyetine karşı öğrencilerin ilgisini arttırarak ve tarihi yapıtlarını korumaya, zenginleştirmeye hizmet etmesini sağlamak.

21. Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi

Ders kitapları, öğretme-öğrenme sürecinde özellikle planlı eğitim uygulamaların da öğrencilerin neler öğreneceğini ve öğretmenlerin neler öğreteceğini önemli ölçüde

etkileyen bir kaynaktır. Ders kitapları, hem formal hem de informal eğitim etkinliklerine yönelik kararlar üzerinde de önemli etkilere sahiptir. Bu etkilerde ders kitaplarına, okul programlarına amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli bir destek sağlamaktadır

Ders kitabından, öğrencilerin doğrudan öğrenmelerine ve öğretmenlerin sınıftaki sunuşlarında yöntemler geliştirmelerine yardımcı olması beklenir. Diğer bir ifadeyle ders kitabı, hem öğrenme hem de öğretme süreçleriyle ilişkili olan bir araçtır. Her iki süreçte de insanların öğrenmesine yardım etmek amaçlanır. Gagne'nin fikirlerinden hareketle bir ders kitabının;

- Öğrencinin derse ilgisini arttırması,
- Konuların amaçlarını açıkça ortaya koyması,
- Öğrencinin ilgisini dersin önemli bölümlerine yönlendirmesi,
- Dersin önemli bilgilerini sunması,
- Bilginin depolanması için yarar sağlanması,
- Yeterince örnek ve uygulamalara yer vermesi,
- Öğrenciyi bilgi ve becerilerini geliştirmek için özendirme,
- Öğrenciye problemi anlamayı ve çözmeyi öğretmesi,
- Öğrencinin kendini değerlendirmesi için seçenekler sunması,
- Öğrenciyi; benlik, iç kontrol, çalışma vb. yönlerden gelişmeye özendirme, yeterliliklerine sahip olması gerekmektedir.

Ders kitaplarında birçok özelliğin aranmasının yanı sıra, ders kitaplarını kullanacak öğretmenlerin bu özellikler hakkında bilgi sahibi olması ve bunu ders kitabı seçiminde kullanması gerekir. Bu nedenle öğretmen adayları kitap inceleme konusunda eğitilmelidir.

Özellikle tarih dersi kitapları, insanın temel ihtiyaçlarını, bunları karşılama biçimlerini, toplumsal yaşayışlarını ve davranışlarını ele almaktadır. Böylece, çocukların, yurttaşlık görev ve sorumlulukları; yakın çevrelerini, komşu ve öteki ülkeleri tanıma; insanlarla sağlıklı ilişkilerle ekonomik yeterlilik ile ilgili bilgi, beceri ve tutum geliştirmeleri sağlanmış olur.

210. Ders Kitabının Fiziksel Özellikleri

Öğrencilerin öğreniminde önemli bir yere sahip olan kitaplar, formsal bir yapıya sahip olmalıdır.

Görünüş:

Ders kitaplarının sayfaları düzgün olmalı, leke, delik, kir, karışıklık, yırtık, buruşukluk, katlanma ve diğer görünüş kusurları ile baskı hataları bulunmamalı, baskı kağıdın arka yüzüne geçmiş olmamalıdır. Ders kitabının kenarları düzgün ve çapaksız kesilmiş olmalı, dikiş ve ciltleme kusurları bulunmamalıdır.

Renk:

Ders kitapları yazımında dikkat edilmesi gereken bir özellikte, kitapta kullanılacak renklerdir. Renk, bir kitap içerisinde okuyucuyu okumaya motive edici ilgi uyandırıcı, dikkat çekici canlı renklerden oluşmalıdır. Kitabın tümünde aynı renklerin sık sık kullanılmasından kaçınılmalıdır. Aksi takdirde okuyucu aynı renkleri görmekten belli bir süre sonra sıkılacaktır.

Ders kitaplarının, biçimsel olarak istenilen standartlarda olması öğrencilerin ilgisini çekip, ders karşı olumlu tutum geliştirmelerine yardımcı olur. Kitaplar, öğretmen ve

öğrenciye rehberlik yapacak, onları yönlendirecek, doğru ve bilimsel bilgi taşıyacak, nitelikte ve kalitede olmalıdır.

211. Ders Kitabında Bulunması Gereken Bilgiler

Bir ders kitabının biçimsel olarak belli standartlara uyması gerekmektedir. Özellikle kitabın ön kapak, kitap sırtı, arka kapak ve iç kapak kısmında kitaba ilişkin, kitabı tanıttıcı bilgilerin yer alması gerekir. Bu bilgilerin neler olduğunu sırası ile açıklayacak olursak;

Ön Kapak

Ön kapak üzerinde aşağıda belirtilen bilgilere yer verilmelidir.

- Kitabın adı
- Kullanılacağı okul türü, sınıf veya dönemi (program sayısı)
- Yazarın, hazırlayanın, çevirenin adı veya amblemi
- Yayın evinin adı, kısa adı veya amblemi
- Dersin özelliğine uygun kapak düzeni

Kitabın Sırtı

Kitabın sırtında aşağıda belirtilen bilgilere yer verilemelidir.

- Kitabın adı,
- Sınıf veya dönemi
- Yazarın, hazırlayanın veya çevirenin adı

- Varsa yayın evinin adı kısa adı veya amblemi
- Basıldığı yıl

Arka Kapak

Arka kapak üzerinde aşağıda belirtilen bilgilere yer verilir

- Fiyatı
- Basım evi veya firmanın adı, varsa tescilli markası, adresi
- Basıldığı yıl
- Baskı adedi
- Kitapların standart numarası ve işareti

İç Kapak

İç Kapak Önyüzü

- Kitabın adı
- Kullanılacağı okul türü, sınıf veya dönemi
- Yazarın, hazırlayanın veya çevirenin adı ve soyadı
- Yayın evinin adı adresi varsa amblemi
- Basıldığı yıl ve yeri

İç kapak arka yüzü

- Genel yayın seri dizi veya onayı, baskı sayısı
- Baskı adedi

Diğer sayfalar aşağıda belirtildiği şekilde düzenlenmelidir.

Kitaplarda; konu ile ilgili resim, şema, grafik, çizim, fotoğraf varsa bunlara ait olan ifadelerle aynı sayfada yer almalıdır. Bunların konuyu desteklemesine ilgi ve merak uyandırmasına, eğiticilik öğreticilik özelliğinin olmasına özen gösterilmelidir.

Dipnotlar sayfa altlarında verilmelidir.

Kitap hazırlama standartlarına göre yukarıda verilen tüm özelliklerin mutlaka ders kitabında yer alması gerekir.

Yazı Büyüklükleri

Ders kitaplarındaki yazıların büyüklüğü, öğretim kademesine göre farklılık göstermelidir. Eğer çocuk ilköğretimin birinci kademesinde ise yazıların daha büyük, ilköğretim ikinci kademesinde ise yazıların daha küçük olmasına dikkat edilmelidir. Kısacası yazıların büyüklüğü çocukların eğitim durumlarına göre farklılık göstermelidir.

Böylece ders kitapları; hem içerik bakımından hem de biçimsel bakımdan öğrenciye öğrenmeyi zevkli hale getirmelidir. Kitaplarda özellikle öğrencileri çalışmaya, araştırmaya, gözlem ve deney yapmaya ve düşünmeye özendirici, yönlendirici hazırlık sorularına, araştırma konularına, deneylere ve işlemlere yer verilmelidir.

212. Ders Kitabında Eğitsel Tasarım

Kitapların hazırlanması bir ekip çalışmasını gerektirir. Bu ekipte, konu alan uzmanları program geliştirme uzmanlarının yanı sıra, eğitim psikologuna, görsel ve biçimsel

tasarımcılar ile dil bilimcilere görevler verilmelidir. Kitap hazırlama bir ekip işini gerektirdiğinden, bu ekipte yukarıda belirtilen alanlardan uzmanlar mutlaka bu çalışmalara katılmalarını gerektirmektedir.

Hedefler Açısından

Hedef belli bir alanda eğitilecek bireylere kazandırılmak istenen özelliklerdir. Hedefler genelden özele doğru belirginleşen bir açılım gösterir. Bir ülke insanların oluşturduğu toplumun felsefi. İdealleri, sosyal ve ekonomik gereksinimleri, bireylerden bazı ortak davranışlar beklerler. Bunlar o toplumun kültürü, yasaları, sosyal ve ekonomik yapısının özellikleri içinde görülür. Her ülke bunlara göre eğitiminin genel hedeflerini belirler.

Öğretim sistemi, bu genel hedefleri okul türlerine göre okulların hedeflerine dönüştürür. Öğretim programının öğretme yoluyla gerçekleştirmek istediği davranışlar da ders programlarının özel hedeflerini oluşturur.

Hedeflerin öğrenci davranışlarına dönüştürülmesi ile davranışlar belirlenmiş olur. Özel hedeflerin gözenebilir ve ölçülebilir öğrenci davranışları olarak biçimlendirilmesi, program hazırlama çalışmalarının en karmaşık ve zor yönüdür. Hedeflerin davranış yönünden ayrıntılı analizi hem öğretme işini düzenlemek, hem de değerlendirme içi ölçü geliştirmek yönünden gereklidir.

Çağdaş program geliştirme ilkeleri ders kitaplarının hazırlanmasında da dikkate alınmalıdır. Ders kitaplarında her ünite bir sonraki ünitenin öğrenilmesini kolaylaştırıcı ve bir önceki ünite de gerçekleşen öğrenmelere dayalı olduğundan, her ünitenin başında, o ünitenin öğretilmesi için gerekli bilimsel giriş davranışları, bu davranışlardaki eksikliklerin tamamlanması için yönergeler ünitenin gerçekleştirmeyi amaçladığı hedefler, hedeflere ulaşp ulaşılmadığının gözlenmesi için hedef davranışlar ve üniteye ilişkin genel bilgiler bulunmalıdır.

İçerik Açısından:

Ders kitabına baktığımızda ders kitabının en can alıcı ve en önemli bölümü içerik ögesidir. İçerik boyutunda belirtilen amaçlara ulaşmak için ne öğretim sorusuna cevap aranmaktadır. Ünitelerin, konuların ve alt basamakların sıraya konması gereği belirtilirken içerik düzenlenirken;

- Basitten karmaşığa,
- Ön şart niteliğindeki bilgilerin öne alınmasına,
- Bütünden parçaya doğru gidilmesi,
- Kronolojik sıra izlenmesine,
- Kolaydan zora,
- Somuttan soyuta,
- Olaylardan kavram ve genellemelere,
- Yakından uzağa gidilmesine özen gösterilmelidir.

Eğer özgürce düşünebilen sağlam kişilikli, dünyayı seven çağdaş bireyler yetiştirmeyi, demokratik bir toplum yaratmak için bir amaç olarak görüyor ve benimsiyorsak, bunun yolunun kitaptan geçtiğini, özellikle ders kitaplarının bu amaca ulaşmak için etkili bir araç olduğunu söyleyebiliriz. Onun içinde ders kitapları hazırlanırken, bireyin gelişim özellikleri ile birlikte öğretim ilkelerini de göz önünde tutularak içerik, anlatım ve biçimsellik bakımından uygunluğu sağlanmalıdır.

Öğretme- Öğrenme Süreci Açısından:

Bireyin öğrenmesi, onun davranışında nispeten kalıcı bir değişme olması anlamına geldiğine göre, öğretmede, bireyin davranışlarında böyle bir değişiklik meydana getirme sürecidir diyebiliriz. Ders programlarında ve programlar doğrultusunda hazırlanan kaynaklarda bireyin davranışında değişiklik yapmak için çeşitli yollardan yararlanır. Öyle ki, eğitim sisteminde öğretme ve öğrenme, aynı sürecin iki değişik noktadan görünüşleridir. Bunların ikisinde de söz konusu olan aynı süreçtir. Buna davranış değiştirme sürecide denilebilir. Davranışlarda meydana gelen değişme bireyin kendi yaşantılarının bir ürünüdür. Bu nedenle öğretme, bireyin belli davranış değişiklikleri ile davranış sonuçlarındaki yaşantıların gelişmesini sağlama eğilimi olarak ta söylenebilir. Bu sürece, davranış değişmesini sağlayan dış kaynaklar açısından bakıldığında olup biten şey öğretme ve öğretimdir. Aynı sürece davranışı değişen birey açısından bakıldığında, olup biten şey ise öğrenmedir. Bu yüzden söz konusu sürece genellikle öğretme-öğrenme süreci de denmektedir.

Bu doğrultuda öğretme-öğrenme sürecini oluşturan öğelerin, programı geliştirmesi açısından her birinin büyük önemi vardır. Özellikle öğretim sürecinde planlı çalışmanın bir çok yararı bulunmaktadır.

- Öğretim planlaması, öğretmenin, eğitim öğretimde neyi, niçin ve nasıl okutacağını düşüncesini sağlayarak verimi arttırır.
- Konuların ne zaman ve ne kadar süre içinde işleneceğini zaman sırasına göre düzenlenmesini, ayrıca programların süreci içinde tamamlanmasını sağlar.
- Planlı çalışma öğretmen ve öğrencileri dağınık çalışmaktan kurtarır, onlara güven kazandırır.
- Planlama öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine göre yetiştirilmesini sağlar. Eğitim faaliyetlerinde düşünceye açıklık kazandırır.

Dikkatlice hazırlanmış kılavuz programlara, zengin kaynaklara rağmen önemli olan öğretmenin sınıfta ne yaptığıdır. Çünkü ders programını öğretmenin sınıfına girip kapısını kapattıktan sonra sınıfta yaptığı ve öğrencilere yaptırdığı etkinlikler oluşturur. Öğretmen ders programının en önemli belirleyicisi ve karar vericisidir. Ancak, sınıfta bir çok etmen birbiriyle etkileşim halindedir. Öğretmede bunlardan sadece birisidir. Bu nedenle, programı oluşturan ve ona etki eden değişkenlerin çokluğu ve karmaşıklığı, planlama ve geliştirme faaliyetlerinin sistemli bir yaklaşımla ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Değerlendirme Açısından:

Program tasarısı, öğretme işinin sonunda öğrenmenin oluşup oluşmadığına karar vermek için ölçütler ortaya koymalı ve işlem yolları önermelidir. Öğrenci davranışlarında istenilen yönde değişme olup olmadığı değerlendirme yoluyla anlaşılır. İlk aşamada öğrenci davranışlarında istenilen gelişmelerin gerçekleşme durumu gözlemlenmelidir. Sonuçlar programın nasıl iyileştirileceği konusunda bilgileri ortaya koymalıdır. Programın hangi öğelerinde nasıl bir değişme yapılacağı öğretme durumlarında kullanılan yöntemlerin etkinliğinin nasıl arttırabileceği, hem öğrenci davranışının, hem de kullanılan süreçlerin etkililik derecesinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi ile mümkün olabilir. Bu nedenle değerlendirme işlemi, programın ayrılmaz bir parçasıdır.

Ünite yada konuların başında hazırlık soruları ile öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri harekete geçirilerek, öğrenci motive edilmelidir. Konularla ilgili hazırlık çalışmalarının, öğrencileri eleştirel düşünmeye araştırma ve inceleme yapmaya yönltecek nitelikte olmalıdır. Değerlendirme esnasında sorulacak sorular.

- Öğrencilerin yakın çevresi, ihtiyaçları ve günlük yaşantısı ile ilgili olmalıdır.
- Öğrencide ünite veya konuyu öğretmen için ilgi ve istek uyandırılmalıdır.
- Öğrencinin bilgi ve becerileri birikimine uygun olmalıdır.
- Öğrencilerin düzeylerine uygun araştırma, inceleme, deney ve gözlemlere yer verilmelidir.

Ünite ve konu sonlarındaki değerlendirme, öğrencilere;

- Araştırma, test, araştırma-inceleme, muhakeme etme, deney ve gözlem yapmaya teşvik etmelidir.
- Bölüm ve ünite ile ilgili sorular, öğrencilere kazandırılması amaçlanan bilgi beceri, tutum ve davranışları kazandırmaya teşvik etmelidir.
- Araştırma, inceleme, deney ve gözlem konularının öğrencilerin farklı ilgi düzeyleri ve çevreleri dikkate alınarak belirlenmelidir.
- Sorular öğrencilerin kendi kendisini değerlendirmesine imkan sağlamalıdır.
- Araştırma ve sorular çeşitlilik göstermelidir (tablo doldurma, grafik okuma, harita tamamlama gibi).
- Alıştırmalar öğrenmeyi değerlendirmeye hizmet etmelidir. Araştırma ve sorular öğrencinin kendi ilerlemesini ve başarısını araştırıp doğrulayabileceği biçimde hazırlanmalıdır (cevap anahtarı kitabın sonunda verilebilir).

213. Ders Kitabında Görsel Tasarım

Konuların işlenmesinde kullanılacak ders kitapları ve diğer, açıklayıcı, yönlendirici, tamamlayıcı, şekil, grafik ve resim gibi eğitici ve öğretici nitelikteki öğretim materyallerine yer vererek, öğretme-öğrenme sürecini daha canlı, ilgi çekici ve aktif hale getirilebilir. Onun için ders kitapları hazırlarken görsel tasarıma yeterli dikkat ve itina göstermek gerekir.

214. Ders Kitabında Dil ve Anlatım

Okullardaki öğretimde yararlanılan basılı materyaller içerisinde en önemli yere sahip olan ders kitapları; her yönden geliştirilmeye çalışılmalıdır. Öğrencilerin kullanımına sunulan ders kitaplarının; okunaklılık, anlaşılabilirlik, ilgi çekicilik, okumayı kolaylaştırıcılık,

araştırmaya sevk edicilik, öğrenmeyi ölçücülük ve mekanik standartlar gibi pek çok yönden nitelikli olması gerekir.

- Kitapta kullanılan dil ve anlatım, öğrencilerin gelişim basamakları ve kavrama düzeylerine uygun olmalıdır.

- Detaylı anlatımdan kaçınılmalıdır.

- Cümle uzunluklarına dikkat edilmelidir.

- Anlatım sade olmalıdır.

- Dil, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçmadan doğru olarak kullanılmalıdır.

- Kelimeler nüanslara dikkat edilerek titizlikle seçilmelidir.

- Kitapta kullanılan dil akıcı, mantık dokusu ve fikir bütünlüğü içinde olmalıdır.

- Kullanılan kelimeler ve cümle yapıları öğrenci düzeyine uygun olmalıdır.

- Aynen yazılması gereken yabancı kelimeler ve özel isimler orijinal şekilde yazılmalı ve bunların okunuşları parantez içerisinde gösterilmelidir.

- Cümle yapıları ve uzunlukları öğrencilerin öğrenme gelişim basamakları dikkate alınarak seviyelerine uygun dil ve ifadeler kullanılmalıdır.

- Bölümler arası sürekliliği sağlayıcı bağlantılara yer verilmelidir.

- Dolaylı anlatımdan kaçınılmalıdır.

- Konuya özgü sözcükler kullanılmalıdır.

- Metinde verilmek istenen mesaj açık ve anlaşılır olmalıdır.

Ders kitaplarında kullanılacak dil, metinlerde akıcılık, sade, anlaşılır, öğrencilerin bildiği ve kullandığı kavramlardan oluşan kısa ve öz bir dil olmalıdır. Öğrencilerin öğrenme ve gelişim basamakları dikkate alınarak seviyelerine uygun dil ve ifadeler kullanılmalıdır.

22. Kırgızistan Eğitim Bakanlığınca Hazırlanan 1996 Yılı Kırgızistan Tarihi Dersi Programı

Kırgızistan Tarihi (5.Sınıf)

- 9-10 yaşında çocuk soyut düşünmeye, net bir zaman kavramı geliştirmeye, sebep sonuç ilişkisi kurmaya ve bunların sonuçları hakkında düşünmeye başlar.
- Problemi saptama, problemlere alternatif çözümler bulmaya ve bunların sonuçları hakkında karar vermeye başlar.
- Milli duyguları daha olgun bir hal alır ve daha yüksek düzeyde düşünmeye başlarlar.
- Milli kimliklerini benimseyip onlara sahip çıkarlar.
- Dünya görüşlerine yurtseverlik duygusu da katılır.
- Vatanları hakkında olumsuz imgeleri reddederler, çünkü kendilerince ideal bir vatan imgesi oluşturmuşlardır.

Dersin Amaçları:

1. Yurdumuzun dünya üzerindeki önemini kavrayabilme.
2. Atalarımızın yaşama şekillerini, gelenek göreneklerini, bayramlarını tarihin akışıyla kavrayabilme.

3. Kronoloji, Toponim, Nümizmatik v.s bilimlerini göz önünde bulundurarak kendi köyü, şehri, bölgesi, yakın ve uzak komşu ülkeleri bilgisi.

Konular:

1. Kırgızistan Tarihine giriş (10 saat)
2. Kırgızlar VI. Ve XII yy.larda (7 saat)
3. Kırgızların Cengiz Han Zamanında Yaptıkları Bağımsızlık Savaşları (7 saat)
4. Kırgızların Rusya'nın Egemenliğine Girişi (12 saat)

Kırgızistan Tarihi (6. Sınıf)

- Soyut işlem döneminin başlangıcı olan bu dönemde çocuklar, hem soyut düşünmeye hem de gerçeğe ilişkin alternatifler üretmeye başlarlar.
- Yetişkin bir insan gibi sorumluluk sahibi olmaya başlarlar.
- Karar verme mekanizmaları güçlüdür.
- Arkadaş gruplarıyla olmak hoşlarına gider.12 yaşına doğru hep uç noktalarda dolaşırlar, duygularının pek ortası yoktur.

Dersin Amaçları:

1. Eskiçağlarda Kırgızistan ve çevresi ile olan ilişkileri bilgisi
2. Eskiçağlarda Kırgızistan'ın çevresindeki kültür ve medeniyetlerinin özelliklerini kavrayabilme.Türk kültürünün çevre kültürlerle münasebetlerini kavrayabilme
3. Orta Asya'daki diğer Türk devletleri ve toplulukları ile ilgili olaylar bilgisi

Konular:

1. Kırgızlar ve Kırgızistan Tarihi Giriş
2. Eskiçağlarda Kırgızistan'ın çevresindeki kültür ve medeniyetler
3. Hun Devleti (IV. ve V.yy)
4. Türk Kağanlıkları Dönemi
5. Yenisey Kırgız Kağanlığı VI.ve IX.yy başlarında

Kırgızistan Tarihi (7. Sınıf)

- Değer ve inanç duyguları yerine oturmaya başlar. Bu duygular daha sonraları değişmeye karşı dirençlidir.
- Farklı akıl yürütme yollarını birlikte kullanabilirler. (tüm dengelim, tümevarım)
- Kendilerini ve kendi ülkelerini ele alırlar ve kendilerinin ve ülkelerini ele alırlar ve kendilerinin ve ülkelerinin daha büyük bir sistemin parçası olduğunu algırlar.
- Ülkelerine karşı duydukları olumlu yaklaşım iyice yerleşir, başka milletlere ve fikirlere karşı olan tutumları da derin çizgilerle belirginleşir.

Dersin Amaçları:

1. Kırgızların tarih sahnesine çıkışları ve ilk Türk Devletleriyle ilişkilerini kavrayabilme
2. Kırgızların tarih sahnesine çıkışlarıyla ilgili temel kavramlar bilgisi
3. İlk Türk Devletleriyle ilgili olayları kavrayabilme

4. Asya'da kurulan ilk Türk Devletlerinin çevrelerindeki devletlerle siyasi münasebetleri bilgisi
5. Moğol İstilasıyla ilgili belli başlı olayları kavrayabilme
6. Moğolistan'da kurulan devletlerle ilgili belli başlı olayları kavrayabilme
7. XIV.yy.dan XVIII.yy.ın sonuna kadar Orta Asya Devletleri ile ilgili olayları kavrayabilme

Konular:

1. Kırgızlar IX.ve XVIII yy.larda
2. Kırgız Devleti
3. Karahanlılar IX.ve XII.yy.larda
4. Moğol İstilasısı
5. Kırgızlar XIV.yy.ın ortalarından XVIII.yy.ın sonlarına kadar

Kırgızistan Tarihi (8.Sınıf)

- Çocuğun tutum ve davranışları oturmuştur
- Çocuklar değerler, ikilemeler yada siyasi kararlarla ilgili durumlarla başa çıkabilirler
- İstatistiği verilerle uğraşabilirler
- Çıkarımlara varabilirler ve yargılara ulaşabilirler

- Soyut bir kavramı somut olarak kuramsal hale getirip sebeplerini açıklayabilirler

Dersin Amaçları:

1. XIX.yy.ın ilk yarısı Kırgızlar ve Hokand Hanlığı siyasi münasebetlerini belirtme
2. XIX.yy.ın ikinci yarısı Kırgızistan ve Rusya siyasi münasebetlerini belirtme

Konular:

1. XIX.yy.ın ilk yarısında Kırgızistan
2. XIX.yy.ın ikinci yarısında Kırgızistan
3. Kırgızistan'ın Rusya Egemenliği Altına Girmesi

Kırgızistan Tarihi (9. Sınıf)

Dersin Amaçları:

1. Kırgızistan Tarihini (1917'den günümüze kadar)

Devletin:

Yönetim özelliklerini

Askeri teşkilatlarını

Toprak rejimini

Hukuk sistemlerini

Sosyal yapılarını

Ekonomilerini tarihi akış çerçevesinde kavrayabilme

Konular:

1. Kırgızistan 1917-1928'lerde (8 saat)
2. Kırgızistan 1928-1941'lerde (6 saat)
3. Kırgızistan İkinci Dünya Savaşı sıralarında (3 saat)
4. Kırgızistan 1945-1960'larda (3 saat)
5. Kırgızistan 1965-1980'lerde (3 saat)
6. Kırgızistan Peresroyka döneminde (3 saat)
7. Kırgızistan Bağımsız Devlet olma yolunda (5 saat)

Kırgızistan Tarihi (10. Sınıf)

Dersin Amaçları:

1. Tarihin, insanlığı zaman içinde anlatan bilim dalı olduğunu söyleme
2. Tarihin diğer bilimlerle ilişkisi bilgisi
3. Kırgızistan Tarihi ile ilgili yazılı kaynaklar bilgisi
4. Kırgızların tarih sahnesine çıkışlarıyla ilgili olayları kavrayabilme
5. Kırgızların sosyal hayatı, inançları, gelenek görenekleri, dil, edebiyat ve sanatının genel özellikleriyle açıklanması

Konular:

1. Kırgızistan Tarihi İle İlgili Tarihi Kaynaklar (7 saat)
2. “ Kırgız “ Kelimesinin Tanımı Hakkındaki Rivayetler (7 saat)
3. Kırgızistan Devlet Olma Yolunda (10 saat)
4. Kırgızistan’ın Sosyo- Ekonomik Hayatının Oluşumu ve Gelişimi (6 saat)
5. Kültür ve Medeniyet (6 saat)

Kırgızistan Tarihi (11. Sınıf)**Dersin Amaçları:**

Kırgızistan’da (XIX. yy.ın ortalarında XXI. yy.a kadar) gelişen olayları Çar dönemi ve Sovyet Rusya dönemi göz önüne alınarak gelişen olayları, devletlerin yönetimi, hukuk sistemleri, askeri teşkilatları, muhtelif toplumları, eğitim-öğretim, sosyal ve iktisadi hayat, kültür ve medeniyet ve bilim dalındaki gelişmeleri özellikleri ile kavrayabilme.

Konular:

1. Kırgızistan’ın Rusya tarafından ele geçirilmesi ve bağımsızlık mücadelesi (5 saat)
2. Sovyet yönetiminin Kırgızistan’a gelişi (4 saat)
3. Bağımsız Kırgızistan Cumhuriyeti (6 saat)
4. Kırgızistan’ın sosyo-ekonomik hayatı (12 saat)
5. Kırgızistan’da kültür ve medeniyet (7 saat)

23. Kırgızistan Tarihi (10.ve 11. Sınıf) Ders Kitaplarının İçerik, Biçimsel Görünüm, Hazırlık ve Değerlendirme Boyutlarıyla Ele Alınması

Eğitimin planlanması, etkin bir şekilde uygulanması ve değerlendirilmesinde öğretmene, derse hazırlanmada, sınıfta öğretime katılmada, sınıf dışında bireysel olarak çalışarak eksikliklerini tamamlamada öğrenciye en çok yardımcı olan öğretim materyallerinin başında ders kitapları gelmektedir.

İyi bir ders kitabı, iyi bir öğretmen kadar yararlı ve gereklidir. Bu nedenle öğretmenlerin ders kitabı seçiminde özenle davranmaları gerekir. Bunun için de öğretmenin, iyi bir ders kitabında aranması gereken nitelikleri bilmesi gerekir.

İyi bir ders kitabında aranacak nitelikleri, biçimsel görünüm, içerik, hazırlık ve değerlendirme boyutlarıyla ele almak mümkündür.

230. 10. Sınıf Kırgızistan Tarihi Dersi Üniteler ve Konuları

1. BÖLÜM

Kırgızistan Tarihi ile İlgili Yazılı Kaynaklar

- Konular:
1. Tarihin diğer bilimlerle münasebeti
 2. Kırgızistan tarihi ile ilgili ilk yazılı kaynaklar
 3. Yusuf BALASAGUN ve “Kutadgu Bilig”
 4. Mimari eserler

II. BÖLÜM

Kırgız'ların tarih sahnesine çıkışları

- Konular:
1. Kırgızların ilk ana yurdu
 2. Kırgızların yükselme dönemi

III. BÖLÜM

Kırgızistan Devlet Olma Yolunda

- Konular:
1. Boylar İttifakı
 2. Fergane'deki Davan Devleti ve Kırgızlar
 3. Kırgız Türk Kağanlıkları
 4. Orta Asya'daki Üstünlük Savaşları
 5. Karahanlılar ve Karahıtaykılar
 6. Moğol İstilasası
 7. Cengiz Han ve Moğol Devleti
 8. Kırgızların Çevre Devletlerle Münasebetleri
 9. Hokand Hanlığı ve Siyasi Gelişmeler

IV. BÖLÜM

Kırgızistan'ın Sosyo-Ekonomik Hayatı

- Konular:
1. Kırgızistan'ın Tarih Öncesi Devirlerini Aydınlatan Merkezler
 2. Yenisey Kırgızlarının Sosyal ve İktisadi Hayatı
 3. İpek Yolu ve Kırgızistan
 4. Hokand Hanlığı sıralarında Kırgızların Sosyo- Ekonomik Hayatı

V. BÖLÜM

Kültür ve Medeniyet

- Konular:
1. Devlet Yönetimi
 2. Din ve İnanış
 3. Yazı, Dil ve Edebiyat
 4. Sanat

231. 1996 Yılı Tarih Dersi Programına Göre 10. Sınıf Kırgızistan Tarihi Ders Kitabının İçeriği

Bir ders kitabında içerik, etkili bir öğretim sağlayarak dersin amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik, “ne öğretelim?”, “nasıl öğretelim?” sorularına cevap veren tüm unsurları kapsar (KÜÇÜKAHMET, 2001, s. 111).

A.C. Mırzakmatova ve Ö.C. Omanov’un Milli Eğitimin genel amaçları doğrultusunda hazırlamış oldukları 11. Sınıflar için Kırgızistan Tarihi ders kitabının I.Bölüm Kırgızistan Tarihi ile İlgili Yazılı Kaynaklar başlıklı konularda; Tarihin diğer bilimlerle ilişkisi hakkında gerekli açıklamalar ve bilgiler, Paleografya, Coğrafya, Kronoloji, Arkeoloj Nümizmatik, Epigrafya, Filoloji, Etnografya, Antropoloji bilimleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir (a.g.k. s.6).

Kırgızistan Tarihi ile ilgili ilk yazılı kaynaklar bilgisi olarak; VII-XII yy.larda Moğolistan, Güney Sibirya ve Orta Asya’da ortaya çıkan Türkçe kaynaklı Orhun ve Yenisey yazıtlarından bahsedilmektedir.Rus bilim adamlarından olan V.V. Radlov, Prof. S.E. Molov ve Türk bilim adamı H.H. Orhun tarafından gün ışığına çıkarılmış olan “ Altın Göl Yazıları” nda Kırgızlardan şöyle bahsedilmektedir:

“On ay taşıdı beni anam! Anam beni halkıma kazandırdı. Ben toprağıma sahip çıktım. Sayısız düşmanla savaştım ve şimdide halkımı üzüntüye boğdum. Dünyadaki kahramanlıklarına ben, Bars hiç doyamadım. Sen ecel, bizden uzak ol. Vah, vah, Bars sen bizi terk mi ettin? Biz boyumuzun erleriyiz, bizim geleneğimiz bu.Altı erini yanına almadın. Bizi neden terk ettin... Sen bizim kıvancımızdın.Neslin hep çoğalsın. Benim Barsım atını da, öküzünü de almadan gitti bu dünyadan” (a.g.k. s.6)

Bu yazı bilim adamlarına göre VIII yy.da yazıldığı varsayılmaktadır. Rus bilim adamlarından olan S.G. Klyaştorıny tarafından ortaya konulduğu bilgisine yer verilmiştir.

Kitabın Yusuf Balasagun ve Kutad gu Bilik konu başlıklı içerikte ise Kaşgarlı Mahmut ve Yusuf Balasaguni’nin temsili resimleri verilmiştir (a.g.k. s.22) Bunun dışında Divanı Lügat-ül Türk, Kaşgarlı Mahmut’un Ansiklopedik eseri (1072- 1077), Tarihçi Mırza

Muhammet Haydar'ın Tarihi Raşid eseri (1499-1551) ve Kutadgu bilig hakkındaki bilgilere yer verilmiştir.

Kırgızların mimarisinden bahsedilirken; Manas Türbesi, Muhammet Haydar'ın Tarihi Raşid eserinde bahsettiği Taşrabad Kervan Sarayı, Koşoy Korgon şehri, Şah Fazıl Türbesi, Şıdakbek'in kalesi hakkındaki bilgilere geniş yer ayrılmıştır.

II. Bölüm Kırgızların Tarih Sahnesine çıkışı başlıklı konularda; Kırgızların tarih sahnesine çıkışları ile ilgili kavramlar ve bilgiler yer almaktadır. Bunun dışında “Kırgız” kelimesinin tanımı hakkında süregelen bir çok rivayetlere ve bilim adamlarının görüşlerine yer verilmiştir.

Varsayılanlar:

“kırk”, “kız” yada “kırk”, “oğuz”, “kır”, “oğuz”

Konu ile ilgili bazı tarihçilerin görüşleri:

“kırk” ve “yüz” (kırk yüz)

B.Radlov.

“kırk” ve “er” (kırk er)

Ahmet Doğan

“kırk” ve “oğuz”

N.Baskakov

“kırgın” ve “kırıt” (kızıl yüzlü, mavi gözlü)

A.Kononov

“Kırgız” kelimesi güçlü çalışkan anlamına gelmektedir.

Kırgızların Ana Yurdu hakkında kesin bir bilgi verilemezse de Moğolistan'ın Kuzey batısında bulunan Kırgız Gölü'nün çevresi olduğu bilgisine yer verilmiştir.

III. Bölüm, Kırgızistan Devlet olma Yolunda başlıklı konularda; Boyların İttifakı, Sak'ların dünya tarihindeki öneminden ve Fergane'de kurulmuş olan Davan Devletinin

toplumsal ve siyasi bilgileri, Türk Kağanlığı, Batı Türk Kağanlığı, Türgeş Kağanlığı ve Bilge Kağan'ın dış siyaseti ve Karluk Yabguluğundan ve bu Kağanlıklarının birbirleriyle olan münasebetleri çerçevesinde ele alınmıştır.

Orta Asya'da üstünlük savaşları başlıklı üçüncü konuda ise yedinci yüzyılın sonlarında ve sekizinci yüzyılın başlarında Uluk Kırgız devletinden ve onun kurucusu olan Bars Bek'ten iç ve dış siyasetinden bahsedilmektedir. Ayrıca kitabın 79. ve 82. sayfalarında Kırgız Kağanı Bars Bek'in ve Kültekin'in temsili resimleri verilmiştir.

İkinci Göktürk devletinin yıkılması ile yerine kurulan Uygur Devletini Kırgızlar isyan ve akınları ile 1840 yılında bu devlete son verdiler. Kırgızistan tarihi ders kitabında bu konu hakkında uzun uzun bahsedilmektedir. Kitaba göre; Yenisey Kırgızlarının (840) sayıca çok arttığını Uygurların asker sayısının 100 bin iken Kırgız askerlerinin sayısının 300 bin ile 500 bin arasında olduğundan ve Uygur devletinin bu kadar kolay yıkılmasının sebepleri aşağıda şu şekilde verilmiştir.

1) Uygur devletindeki iç savaşlar

2) Kırgızların diğer boylarla birleşerek sayıca artması

3) Sadece Kırgızların değil diğer boylarında Uygur devletini ortadan kaldırma istekleri.

Fakat Kırgız devleti uzun ömürlü olmamıştır. Bunun sebebi de savaşlarla uğraşan Kırgızların çok zor günler geçirdiklerinden halkın fakirlik içine düşmesinden ve bunun neticesinde bir bölümünün Tanrı dağının eteklerine diğer bir bölümünün ise Tibet'e ve kalan çok az kısmı da ana yurtları olan Yenisey'e göç ettiklerinden bahsetmiştir.

Daha sonraki konu ise Karahanlılar Devleti hakkında orta çağ tarihçisi Celalettin Karşı'ya göre devletin kurucusu Saltuk Apdal Kerim Karahan'ın dedesi olan Bilge Kül Kadirhan olduğunu belirtmiştir. Eğer bu doğru ise Karahanlı devleti Karluk Türklerinden meydana geldiği varsayılır. Saltuk Karahan ölümüne yakın (955) İslamiyet'i kabul etmiş ve onun oğlu Musa da devletin resmi dini İslam olduğunu ilan etmiştir.

Karahanlılar 999 tarihinde Samanoğulları ile savaşın neticesinde Maveraiünnehir topraklarını ele geçirmişler ve bunun neticesinde Gaznelilerle komşu olmuşlardır. Gaznelilerle olan savaşlarda anlaşma yapmak zorunda olan Karahanlılar Samanoğullarından alan Horosanı Gaznelilere vermiştir. Karahanlılar kaybedilen toprakları geri almak için Gaznelilerle savaştılar fakat başarılı olamadılar ve Kadir Han'ın ölümünden sonra çıkan taht kavgaları sonucunda doğu ve batı Karahanlı Devleti olmak üzere ikiye ayrıldılar (a.g.k. s.88).

Moğol İstilasası başlıklı konularda ise; Cengiz Han'ın Hükümdarlığa gelmesi ile başlamaktadır.

“Moğol Kavminin hükümdarı olan Egusey Batır “kerey” boyu ile birleşerek Tatarlara zaman zaman ağır darbeler indirmiştir. (1155)'te Bazı kaynaklara göre (1162)'de Egusey'in oğlu Timuçin dünyaya gelmiştir. Egusey Tatarlar tarafından öldürülünce Timuçin yetim kalır ve haliyle çok zor çocukluk dönemi geçirir.Timuçin'in annesi olan Alan Goa'nın beş çocuğunun ikisi Moğol babadan, üçünün ise başkasından olduğuna dair rivayetler mevcuttur.”Timuçin'in saçları kızıl-sarı renkte, gözleri mavi idi ve daha çok Kırgızlara benzemekteydi” denilmekteydi

Geçen asrın ünlü Rus araştırmacı Berezin bunu doğrulamıştır.Bu fikri Alman bilim adamı P.Raçnevski de desteklemiştir. P.Raçnevski!'ye göre “kereyé boyunu Kırgızların bir boyu olduğunu, zamanla Moğollarla kaynaşarak kaybolduğunu öne sürmüştür. Eğer bunu varsayarsak Cengiz Han'ın zamanla Moğollaşan Kırgız olduğu ortaya çıkmaktadır” (a.g.k. s. 96).

Bunun yanı sıra kitabın 97. sayfasında Cengiz Han'ın temsili resmi ve özgeçmişi verilmiştir.

Cengiz Han ve Kırgızlar başlıklı konuda; “Moğol İstilasası sırasında Kırgızların hayat şartları itibariyle 1.çiftçilikle uğraşan ve yerleşik hayat sürdüren, 2. hayvancılık ve avcılıkla uğraşan ve göçebe hayat sürdürenler olarak ikiye ayrılmışlardır.Moğolların arasında zaman zaman baş gösteren iç savaşlardan faydalanan Kırgızlar 1272-1293'lerde Yenisey'i elinde tutmayı başarabilmişlerdir.

Moğolların Orta Asya'daki başı sayılan Haydu'nun büyük etkisi olmuştur. Fakat Kubilay ile Haydu arasındaki savaşta Kırgızlar bir hayli zorluklar çektiler ve dağılmaya başladılar. Böylece XIII yy'ın ikinci yarısında Yenisey ve Altay Kırgızları talan edilerek Orta Asya'nın dağlı bölgelerine sürüldüler" bilgilerine yer verilmiştir (a.g.k. s.99-104).

Kırgızların Çin ve Kazaklarla olan münasebetleri başlıklı konuya 6 sayfa ayrılmıştır.

"Soyundan gelen Babür (1483-1530), "Kırgız Padişahı" diye adlandırılan Ahmet Alaca'nın yeğenidir. Dayı yeğenin arası oldukça iyi idi. Babür Oş'taki Süleyman dağında kendine küçük bir ev yaptırmıştır. Bu ev günümüzde bir ziyaret evi olarak hala varlığını sürdürmektedir. Babür küçük ve şirin evinde şiirler ve hikayeler yazarak zamanını geçirmiştir. Babür bilge bir kişi olarak etrafındakilere ün salmıştır. Ancak iç karışıklıklar ve Özbeklerin akınları sonucunda Afganistan'a çekildi ve Kabil'i ele geçirdi. Babür burada hükümdar ünvanı aldı. Babür Kabil'den sonra Kuzey Hindistan'a seferler düzenledi ve buraların büyük bir kısmına egemen oldu" (a.g.k. s.112).

Kazakların seferleri;" Kazaklar tarih boyunca konar-göçer hayat yaşayan bir Türk topluluğudur. Hanlığın bilinen ilk hükümdarı Kasım Han zamanında teşkilatlanarak, büyük devlet olarak ortaya çıkmıştır. Taşkent'i ele geçirdiler ve başkent yaptılar. 1760'ta Orta Cüz Kazaklara bir çok seferler düzenlemişlerdir. Buna cevap olarak 1764'te Kırgızlar Ulu ve Küçük Cüz Kazaklarını İle'de talan ettiler. XVIII yy'ın ikinci yarısında Kırgız- Kazak arasında savaşlar son safhaya ulaşmıştır. 1771-1781 Orta Cüz Kazaklarının hükümdarı Albay Han Kırgızlara yaptığı seferlerin çoğunda zaferle sonuçlandırmıştır" şekline ifade edilmiştir.

Hokant Hanlığının Kırgızları egemenliğe alması başlıklı konuda;

"Hokant hanlığı şibani soyundan gelen Şahruh tarafından 1709'da, merkezi Fergane'de kurulmuş bir hanlıktır.

1721 Şahruhun ölümünden sonra Hokant Hanlığı oluşturulduğundan göçmen Özbeklerin bin boyunun hanlarından oluşmuş buna bağlı olarak daha sonraları Hokant

Hanlığı zbek Hanlığı olarak literatürde özellikle Sovyet tarih kaynaklarında yerini almıştır (a.g.k. s.122).

Hokant hanlığının Kırgızları ele geçirmesinde, Kırgız derebeylerinin i çatışmaları neticesinde daha da kolay olmuştur. Kırgızlar Hokant hanlığına karşı mücadele verenler Kırgızistanın kuzeyine g etmişlerdir. (XVIII.yy'nin ikinci yarısı) geride kalanları ise Hokant Hanlığı birbirine düşürmekten geri kalmamıştır. Hanlığın Taşkent'i ele geçirme hayali tam on sene sürmüştür (1799-1809). Hersene artan vergiler Kırgızların canına tak etmiş ve XIX. yy'ın ortalarında Kırgızlar bağımsızlık mücadelesi başlatmışlardır. Ayaklanmaya Aktala, Dokuz Toro, Narın, Atbaşı, Kırgızları aktif bir şekilde katılmışlardır. Bu ayaklanmayı 1831 de Hokant Hanlığı acımasızca bastırmıştır. Daha sonra 1843 de bir ayaklanma daha baş göstermiştir fakat bu ayaklanmada bastırılmıştır. XIX yy'ın birinci yarısındaki Kırgızların Hokant hanlığına karşı ayaklanmalarının tarihi önemi büyüktür. Halk ayaklanmaları neticesinde hanlık bir hayli asker kaybetmiş ve gücü zayıflamıştır.

Kırgızların bağımsızlık için mücadele istekleri daha artmıştır. Kırgız boyları arasında siyasi yönde birleşmenin, teşkilatlanmanın önemi daha artmıştır.” şeklinde ifade edilmiştir (a.g.k. s.129).

Dördüncü bölüm Kırgızistanın sosyo ekonomik yönden oluşumu ve gelişimi başlıklı ünitenin taş devri konusunda;

“Taş devri insanları toplayıcılık ve avcılık ile hayatını sürdürmüşlerdir.

- a) Eski Taş Devri: (M.. 60000-10000)
- b) Orta Taş Devri: (M.. 10000-8000)
- c) Yeni Taş Devri: (M.. 8000-5500)

Kırgızistan da eski taş devrini aydınlatan merkezler: On Ara ve Kojo Bakırgan Say mağarasıdır.

Yeni taş devrinde insanlar yerleşik hayata geçmişlerdir. Kırgızistan da bu dönemi aydınlatan merkezler: Isık Göl'ü, Narın'da Teke Sekirik mağaraları, Çu'da Alamüdün Suyu boyunca, Çolpan Ata' da bu tip mağaralar bulunmuştur.

Orta taş devri insanları hayvanları evcilleştirmeyi başarmışlardır. Merkezleri: Isık gölde, Tosor' da, Çu'da, Oş'ta mağaraları mevcuttur.

Bakır devri diğer adıyla Kalkolitik devirde, insanlar taşın yanında bakırdan aletlerde yapmışlardır. Kırgızistan da bu devire ait merkezler: Tanrı dağları ve Altay dağlarında yerleşim yerleri bulunmuştur. Orta Asya'da bulunan bakır devri yapıtları: Türkmenistan da ki "Anay" , "Namaz tepe" yapıtlarının tarihi önemi büyüktür.

Tunç devrinde insanlar demiri işlemeye başlamışlardır. Tarım ve çiftçilik gelişmiştir ve bunun neticesinde sosyal tabakalar ortaya çıkmıştır.

Yenisey Kırgızlarının sosyo ekonomik hayatı; V yy.ın sonlarında Kırgız boylarının birleşmesiyle kurulan Yenisey Kağanlığından bahsedilmektedir.

Yenisey kağanlığı hangi yılda ve kim tarafından kurulduğuna dair elimizde geçerli bir kaynak yoktur. A. Atlasov'un "İstoria Sibirya" (Sibirya tarihi) adlı kitabında: "VI yy.ın sonlarında, Kırgızlar güçlü bir devlet kurmuşlardır. Devletin sınırları doğuda Baykal Gölü, güneyde Doğu Türkistan'a kadarki alanı kapsamaktaydı." diye belirtmiştir. Fakat bu görüş nedenli doğru tartışılır.

Çinli Kırgız tarihçisi A.Bayturdun ise; Kırgız kağanlığının V yy.ın 80'li yıllarında oluşup, VI yy.ın ilk yarısında daha da geliştiği fikri doğruluk açısından daha ağır basmaktadır. Çünkü, V yy.ın sonlarında Kırgızların yaşadıkları topraklarda Kırgızlara hükmeden Jujanlar gücünü kaybetmeye başlamıştır. Böyle bir siyasi çöküş Kırgız kağanlığının gelişmesine ve sosyo - ekonomik yönden rahatlamasına zemin hazırlamıştır" (a.g.k. s.147).

Bunun haricinde Yenisey Kırgızları hayvancılık, çiftçilik, madencilik ve avcılıkla uğraştıkları hakkında ve bunun yanında Orta Asya' ın tam üzerinden geçen İpek Yoluyla da ticaretle uğraştıkları hakkındaki bilgilere yer verilmiştir.

Kırgızların ölüyü defnetme gelenekleri N.Y.Biçurin' in: “Ölünün vücudunu üç büklüm bağlarlar, ağıtlar yakarlar ve daha sonra yakarlardı. Geriye kalan kemikleri toplarlar ve bir yıl sonra toprağa gömerlerdi.” Şeklinde ifade etmiştir. Faslı tarihçi Gardizm VIII yy'larda ki Kırgızların dinleri hakkında; “Kırgızlar aynı Hindistanlılar gibi ölüyü yakarlardı. Ateşin her şeyden temiz olduğu, ateşe düşen her şeyin temizlendiği inancı vardı.

Ölen birini yakınca yani ateşe verince günahlarından arınacağına inanırlardı. Bazı Kırgızlarda ineğe, rüzgara, kirpiye v.s. tapmışlardır. Bunların arasında Şamanlarda vardı. Bu Şamanlar (Faginnunlar)'ın karşısında çeşitli müzik aletleri eşliğinde çalgılar çalınır ve Şaman bu müziği etkisiyle kendisinden geçer.(transa geçme olayı) tam bu esnada bu senenin nasıl geçeceği hakkında sorular sorulur, cevap olarak söylenen her şeye inanılırdı.”

Altay dağının kuzey doğusunda Yenisey nehrinin kıyısında bir devlet kurmuş olan Kırgızların kendilerine ait yazıları vardı. Amerikalı araştırmacı Cannen Catisner “Dünya Dilleri” adlı eserinde; “ en eski Türkler Kırgızlardır. Onların yazılı anıtları bundan tam 2000 yıl öncesine aittir.” Diye belirtmiştir.

Eski Kırgız yazısına “Yenisey yazısı” denilirdi. Orhun ve Yenisey yapıtları (1896-1961) bulunduktan sonra bu daha da kesinleşmiştir.

Yenisey Kırgızları kendi yazılarını icat ettikten sonra bir çok edebi metin bırakmışlardır. Taş üzerine yazılan bazı yazılar kitabın 150. sayfada orijinal ve çevrilmiş haliyle verilmiştir.

Yenisey Kırgızlarının gelenek göreneklerine gelince; “Yenisey Kırgızlarının bir yıl içinde kutladıkları bayram sayısı çoktur. Bunlar; Bahar Bayramı, Son Bahar bayramı ve Nevruz Bayramlarıdır. Yenisey Kırgızlarında “çama” adı verilen bayramda vardı. Bu bayram Kağanların bayramı idi. Boy liderleri ve kağanları bir yerde toplanarak ruhlara ibadet ederlerdi. Ve at, koyun ve öküzleri kurban ederlerdi. Bunun dışında atalarının

mezarları başına dikilen ağaçlara mavi, kırmızı, beyaz ve sarı kurdeleler bağlarıydı. Kırgızların kullandıkları takvim, 12 hayvanlı takvimdir. Çin kaynaklarına göre, Yenisey Kırgızlarının “Sıbzıgı, Zıngırma, Bandulu, Dolbaz, Komuz, Şingıra” adlı müzik aletleri mevcuttu” (a.g.k. s.150-152).

21 ve 22. ünitelerin İpek yolu ve Kırgızistan başlıklı konuda İpek yolunun tarihi öneminden bahsedilmektedir.

Kırgızistan tarihi ders kitabının sonuncu bölümü olan Kültür ve Medeniyet, Devlet Yönetimi, Din ve İnanış, Yazı, Dil ve Edebiyat, Sanat başlıklı konularından oluşmaktadır.

“Kırgızistan da feodalite sisteminin etkisiyle halkın manevi dünyasında dinin önemli bir yeri vardır. Kırgızların resmi dini İslam olarak geçse de, halk tam anlamıyla İslamiyet’in özüne inememiştir, günümüz Kırgızistan topraklarında İslamiyet!in yayılışı XI-XII yy.da gerçekleşmiştir.

Kırgızların İslamiyet’i kabulü hakkındaki geniş tarihi kaynaklar XVI yy da yazılmış olan “Tarihi Raşit”, “Mecmuhat - i Tavarih” eserlerinde karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı dönemi kaynaklarında (XVI yy da) Kırgızlar hakkında; “ne Müslüman nede bir kafirdir.” ifadesi geçmektedir.

Mahmut İbn i Veli (XVII yy da) Kırgızları bir kafir diye nitelendirerek “ onlar... ülkeye Özbeklerin gelişi ile Müslümanlığı kabul ettiler” demiştir.

Kırgızların arasında İslam dini Hokant hanlığı sırasında geniş kitleye yayılmıştır. Çünkü Hokant hanlığının siyaseti İslamiyet’i yaymak idi. Fakat din Kırgızlar arasında fanatizm derecesinde kabul görmemiştir” (a.g.k. s.182-183).

Dil ve Edebiyat başlıklı konularda dikkati çeken bir husus, konuda Manas Destanı’ndan alıntılar sunularak, Manas Destanı’nın Kırgız dilinin gelişimindeki öneminden bahsedilmektedir. “Manas Destanı Kırgız medeniyetinin aynasıdır”, Manas Destanı’ndaki halk tabipleri, cenaze törenleri, milli oyunları gibi bilgilere dört sayfa ayrılmıştır. Aynı şekilde Lirik şarkılar, şiirler, ilahiler, ağıtlar, atışlar, oyun şarkılarından da alıntılar verilmiştir.konuların sonunda yer alan değerlendirme soruları da tıpkı edebiyat dersi

sorularını andırmaktadır. Örnek: - Manas Destanı bir zirvedir. Cümlesinin esas manası nedir? – Destan kaç satırdan oluşmaktadır? – Dünyadan bunun bir benzeri daha var mıdır? - Manas, Semetey, Seytek, bölümleri arasındaki fark nedir? – Lirik şiirler ne anlama gelmektedir? – İlahi şiirler nedir? – Gelenek görenek şiirleri hakkında ne biliyorsunuz? (a.g.k. s.201).

232. 11. Sınıf Kırgızistan Tarihi Dersi Üniteler ve Konuları

I-Kırgızistan'ın Ruslar Tarafından İşgali ve Kırgızların Bağımsızlık Mücadeleleri

§1- Rus işgalinin sebepleri ve sonuçları

§2- Kuzey Kırgızistan'ın Ruslar tarafından ele geçirilişi

§3- 1873-1876 ayaklanması, Güney Kırgızistan'ın Ruslar tarafından ele geçirilişi

§4- Kırgızistan'ın milli egemenlik mücadelesi

II-Kırgızistan'a Sovyet İktidarının Takviyesi ve Perçinleşmesi

§5- Çar iktidarının yıkılmasından sonraki siyasi durum

§6- Sovyet iktidarının takviyesi ve Proletarya Diktatörlüğünün perçinleşmesi

§7- Totaliter rejimin artması. Kitle cezalandırmaları

§8- II. Dünya savaşı yıllarında Kırgızistanlı askerlerin cephedeki kahramanlıkları

III-Milli Devletin Oluşumu ve Gelişmesi

§9- Sovyet iktidarının (Milliyet) uyruk politikası

§10- Kırgız Devletinin kuruluşu ve gelişmesi

§11- SSCB'nin yıkılışı. Bağımsız Kırgızistan Cumhuriyeti'nin ortaya çıkışı. A. Akayev

§12- Toplumsal siyasi hayattaki gelişmeler

§13- Bağımsız Kırgızistan Cumhuriyeti'nin dış politikası ve uluslar arası ilişkiler

IV. Kırgızistan'ın Sosyo-Ekonomik Hayatı

- §14- Çar iktidarının Kırgızistan'daki koloni politikası ve sosyo-ekonomik durum
- §15- 16-Sovyet iktidarının ilk zamanlarındaki sosyo-ekonomik gelişimi (1917-1944)
- §17- II. Dünya savaşı yıllarında ekonomi
- §18- Milli ekonomiyi yeniden kalkındırma. (1946-1953)
- §19- Reformlar sırasında ekonomi. (1953-1964)
- §20- “Gelişen Sosyalizm” sırasında yeni reformlar ve ülkenin sanayisi. (1964-1985)
- §21- Tarım ve kırsal bölgelerdeki sosyal hayat
- §22- (Prestroyka) Yeniden yapılanma yıllarındaki değişimler (1985-1991)
- §23- Sosyal meselelerin bilenmesi, Oş ayaklanması
- §24- Bağımsız Kırgızistan'ın ekonomik durumu
- §25- Halkın sosyal yaşantısı

V. Kırgızistan Medeniyetinin Gelişimi

- §26- XIX . yy ortalarında XX. yy başlarında kültürel medeniyet
- §27- Medeni hayattaki gelişmeler
- §28- Sovyet iktidarının 1920-1930 yılları kültürel gelişimi
- §29- II. Dünya savaşı esnası ve sonrasında medeniyet (1941-1964)
- §30- Medeniyet gelişme yolunda (1964-1990)
- §31-Bağımsız Kırgızistan'ın manevi hayatı

233. 1996 Yılı Tarih Dersi Programına Göre 11. Sınıf Kırgızistan Tarihi Ders Kitabının İçeriği

1996 yılı tarih dersi programınca uyarlanan 11. sınıflar için Kırgızistan Tarihi ders kitabı “pedagogika” yayın evinde basılmıştır. Bu ders kitabı Kırgızistan Cumhuriyeti Hükümetince düzenlenen “ders kitapları milli müsamesinde” ilk sırayı almıştır.

Hacmi itibariyle 253 sayfadan oluşan 11. sınıflar için Kırgızistan Tarihi kitabını “Kırgızistan'ın XIX yy.ın ilk yarısı Ruslar tarafından işgali ve Kırgızların bağımsızlık mücadeleleri” konusu ile başlamaktadır. Konunun içeriğinde Rusya'nın Orta Asya'ya

uzanmasının siyasi ve ekonomik sebeplerine, Kırgızistan'ın siyasi ve ekonomik durumuna, ilk Rus-Kırgız politik münasebetleri çerçevesinde değinilmektedir.

“Rusya Kırgızistan'ı ele geçirmeden önce Kırgızistan da feodal derebeylik sistemi varlığını korumaktaydı. Tarih kaynaklarına dayanarak; XVIII yy.ın sonlarından XIX yy ortalarına kadar ki süreyi Rusya'nın Kırgızistan'ı ele geçirme girişimlerinin olgunlaşmış yetişme basamağı” diye adlandırabiliriz.

XVIII yy.ın ikinci yarısında Kırgızların kendi aralarında doğan iç savaşlar, halkı bölük pörçük etmişti ve halk dış güçlere karşı birlik ve yapılanmaya henüz hazır değildi”

Kuzey Kırgızların Ruslar tarafından ele geçirilişi başlıklı konuda: “Kuzey Kırgızları kendi aralarındaki anlaşmazlıkları sonucunda bazen Kırgız köylülerini Rusya İmparatorluğu'ndan yardım isteme durumuna itmekteydi. Ruslar ile iyi geçinirlerse Rusya'nın gözetimi altında diğer boylara karşı siyasi bir güç kazanabileceklerini düşünmekteydiler. Böyle bir girişim ilk Çu civarı Sarıbagış boyu beyi Atake Batır'dan gelmiştir. Rusya imparatorluğu ile ilk siyasi bağlantıları kurarak bağımsızlığını eline alacağına inanan Atake Batır Rusya'nın başkenti olan San-Petersburg'a elçi gönderdi. 1785 in 29 aralığında Petersburg'a varan ve II. Ekaterina ile görüşmek için tam bir yıl bekleyen Kırgız heyeti 1786 nın sonunda Çariçe'nin huzuruna çıkmışlar ve Atake Batır'ın mektubunu takdim etmişlerdir. Mektup da :

“Lafımın sonunda değerli Çariçe, daha önceden bahsettiğim atalarımın gücünün benim şimdiki gücümle eş değer olduğunu hatırlatarak, Rusya'ya giden Taşkent tüccarlarının kervanını ve onları denetlemek işini üzerinize almanızı rica ederim. Saygı değer Çariçe, kervanla birlikte bir arap, üç leopar derisi, beş başak derisi ve kendi adamlarımdan olan Abdulrahman ile Şergazi'yi yolluyorum. Onların aracılığı ile çok değerli Çariçe'm sağlığını ve iyi dileklerimi bildiririm.”

Bu girişim, Kırgızlar ile Ruslar arasında tam anlamıyla bir bağlantı yapmamışsa da daha sonraki diplomatik ilişkilerin gelişmesinde ilk adım olarak tarihi öneme sahip olmuştur. Konunun sonunda Rusya'nın Orta Asya'ya uzanmasının ekonomik ve siyasi sebepleri hakkında bazı tarihçilerin fikirlerine yer verilmiştir.

1. *“Gelişmekte olan burjuvanın çıkarlarını gözetleyen Rus hükümeti Türkistan’ı bir ham madde bölgesi olarak kendi eline almayı gütmüştür.”*

N.A Halifin

B.C. Camgırçinof

A.H. Hasanov

2. *“Ruslar, İngiltere’nin doğudaki emperyalist girişimlerini sınırlamak için, Türkistan’ı siyasi ve stratejik bakımdan mümkün oldukça çabuk ele geçirmeyi amaçlamıştır.”*

M.N. Bojkov

A.T. Hidayatov

N.S. Kinyagina

Kırgızistan’ın Rusya’nın egemenliğine girmesi hakkındaki tarihçilerin fikirleri:

1. *“ XIX yy’ın ortalarında Kırgızlar Rusya’nın egemenliğine kendi istekleri ile girmişlerdir.”*

B.C. Camgırçinof

2. *“ Kuzey Kırgızlar Rusya’nın egemenliğine kendi istekleri ile girdiler fakat güney Kırgızları Çarlık Rusya’sını zorla almıştır.”*

S.T. Tabışaliev

V.M. Ploskih

K.Ü. Üsenbayev

Kırgızistan’daki bağımsızlık mücadeleleri konusunda, XIX yy.ın sonlarında Orta Asya’da gerçekleşen en büyük Ancıyan Ayaklanması: “ Kırgız,Özbek, Taciklerin ileri gelenleri ve halkın her çeşit sosyal tabakalarından yönelen baskıya karşı halkın çıkarlarını koruyan milli bağımsızlık mücadelesidir. Sonu her ne kadar yenilgiyle sonuçlansa da bu ayaklanma halkın özgürlüğe, bağımsızlığına karşı arzusunu yok edememiştir”.

1916 Ayaklanmasına tam 6 sayfa ayrılmıştır. Ayaklanmanın sebebi ise: “Çok sayıda Rus çiftçilerinin göç ederek gelmesi ve onların yerleştirilmesinde Kırgızlara karşı yapılan zulümdür. Rus çiftçilerinin göçüne sadece 1896- 1916 seneleri arasında o günün parası ile

310 000 ruble para harcanmıştır. 1916'da Türkistan nüfusunun %6'sını oluşturan Ruslara ekim için verimli toprağın %57.7'sini, nüfusun %94'ünü oluşturan yerel halka ancak toprağın %42.4'ünü vermiştir. Yerel halkın malını her türlü bahane ile elinden almışlardır. 1914 I.Dünya Savaşının başlaması ve Rusya'nın bu savaşa katılması zaten ezilmekte olan halkın başına daha da dert olmuştur." denilmektedir.

Bunun haricinde, Kırgızların bağımsızlık mücadeleleri ile ilgili bazı tarihçilerin fikirlerine yer verilmiştir:

1. *"Tarih sayfalarında Kırgızlar, koyun gibi sessiz bir koloni olarak varlığını sürdüren beceriksiz bir millet olarak gösterildi"*

K. Usebayev

2. *"1916 Ayaklanması, yıllardır bastırılmış olan kitlenin canlanması idi."*

İ. Kuzmin

3. *"Ayaklanma Ruslara karşı hareket olup, Rus'a karşı manada idi."*

S. T. Tabışaliyev

C. Canuşaliyev

K. A. Toktomuşev

4. *"Ayaklanmanın daha başında başarısız olacağı belli idi. Ayaklanmanın hedefi Kırgız ve diğer milletlerin çıkarları güdülmemişti."*

E. L. Makarov

5. *"Ekim İhtilaline kadar Kırgızlar henüz bir ulus olamamıştı ve bu yüzden ayaklanmayı ulusal bağımsızlık hareketi olarak nitelendirmek yanlış olur."*

S. T. Tabışaliyev

K.A. Toktomuşev

II.Bölümün Kırgızistan'da Sovyet Hükümetinin Takviyesi ve Güçlenmesi başlıklı konuda; Çar İktidarının yıkılmasından sonraki siyasi durum bilgisi, Proletarya Diktatörlüğü

rejiminin özellikleri ile ilgili kavramlar ve bilgiler, Totaliter rejiminin özellikleri ve kitle cezalandırmaları hakkında: “27 Aralık 1926’da Stalin zenginlerini sınıf oluşturmayla itham ederek, ülkedeki çiftçilerin büyük bir çoğunluğunu kitlesel sürgünlere yollamıştır. Sonuçta orta dereceli çiftçilere bazen de fakir çiftçilere bu ceza uygulanmıştır. Bu işlemi yerel parti mensupları, köy Sovyet üyelerinden oluşan ve “üçlüler” adı verilen birlikler kendi bildikleri gibi uygulamışlardır. Bazıları mahkeme önüne çıkarıldı, bazıları sorgu sual yapılmadan öldürüldüler yada uzaklara sürgün edildiler. Bunlar aynı zamanda evinden, malından ve haklarından oldular. Isık Göl, Narın ve Atbaşı’da bazı ayaklanmalar baş gösterdi. Fakat bu ayaklanmalar Sovyetler tarafından acımasızca bastırıldılar” (s. 60)

Kitabın 60. sayfasında bu rejimin şehitlerinin anısına yapılan “Ata Beyit” anıtının eskiz çalışmasıyla ele alınan temsili resmi verilmiştir.

Devam eden konularda ise; I.Dünya Savaşı sırasında Kırgız askerlerinin cephedeki kahramanlıkları, savaşın sebep- sonuç münasebetleri yönüyle ve 61 ve 76 sayfaları arasında bazı yerlere serpiştirilmiş I.Dünya Savaşı gazilerinin ve şehitlerinin resimleri yerleştirilmiştir. Devamında ise, Sovyet İktidarının milliyet politikası, Kırgızistan Devletinin oluşturulması, SSCB’nin yıkılması ve Bağımsız Kırgızistan Devletinin ortaya çıkışı, ilk Cumhurbaşkanı Aksar Akayev ve yeni kurulmuş olan devletin yönetim özellikleri, hukuk sistemi, toprak ve su reformunun özellikleri, sosyal yapılanma ve ekonomileri ile ilgili temel özellikleri anlatılmıştır.

Kitabın en son bölümü olan Kültür ve Medeniyet konusunda; XIX yy.ın ortalarından XX yy’ın başlarına kadarki süreyi kapsamaktadır. Bu süre zarfında dil ve edebiyat alanlarında yapılan yeniliklere, bilim alanındaki gelişmelere, sanat alanındaki faaliyetlere, gelenek görenekleri hakkındaki bilgilere geniş bir yer ayrılmıştır. Kırgızistan’da Kültür ve Medeniyet konusuna (s.207-255) 23 sayfa ayrılmıştır.

24. Kırgızistan Tarihi 10. ve 11. Sınıflar İçin Hazırlanan Ders Kitaplarının Fiziksel Özellikleri

Görünüş:

10. ve 11. sınıflar için Kırgızistan tarihi ders kitaplarının sayfaları düzgündür. Leke, delik, gibi görünüş kusurları ile baskı hatalarına pek rastlanmamıştır. Ders kitaplarının kenarları düzgün kesilmiştir, dikiş ve ciltleme kusurları bulunmamaktadır.

10. sınıflar için Kırgızistan tarihi ders kitabının kapağında kahverengi zemin üzerine kırmızı iri puntolarla “Kırgızistan Tarihi” ve sağ alt köşede 10. yazısı dikkat çekmektedir. Ayrıca Yusuf Balasaguni'nin ve Kaşgarlı Mahmut'un ve Corban Batır'ın at üzerindeki temsili resmi yerleştirilmiştir. Kapağın sol üst köşesinde kitabın yazarlarının adı ve soyadı verilmiştir. Kitabın arka kapağı ise tamamen boş bırakılmıştır.

İç kapak ön yüzünde yazarların adı ve soyadı, kitabın adı, kullanılacağı sınıf, kitabın uygun bulunduğu Millî Eğitim Bakanlığı kararı, basıldığı yıl ve yeri belirtilmiştir. Kitabın iç kapak ön yüzünde ise Kırgızistan Cumhuriyeti bayrağı, sancağı ve ulusal marşı (4 kıta) verilmiştir.

İkinci yaprak ön yüzünde genel yayın seri dizi onayı, yazarın dışında katkısı bulunanların adı ve soyadı, baskı adeti bilgileri yer almaktadır. Üçüncü yaprak ön yüzünde içindekiler (bölüm,ünite,konu) ve karşısına sayfa numaraları belirtilerek sunulmuştur. Dördüncü yaprak ön yüzünde ise öğrencilere hitap eden bir önsöz bulunmaktadır. Kitapta sözlük ve kaynak bölümüne yer verilmemiştir.

11. sınıflar için Kırgızistan tarihi ders kitabının kapağında mavi zemin üzerinde pembe iri puntolarla (Kırgızistan Tarihi) ve sağ alt köşede 11 yazısı bulunmaktadır. Bunun dışında Kırgızistan Hükümet Sarayının resmi konulmuştur. Kapağın sol üst köşesinde kırmızı yarım güneş şeklinde bir amblem ve sağ üst köşesinde kitabın yazarlarının adı ve soyadı verilmiştir. Kitabın arka kapağı ise tamamen boş bırakılmıştır. İç kapak ön yüzünde yazarların adı ve soyadı, kitabın adı, kullanılacağı sınıf, kitabın uygun bulunduğu dair

Milli Eğitim Bakanlığı kararı, basıldığı yıl ve yeri belirtilmiştir. Kitabın iç kapak ön yüzünde ise Kırgızistan Cumhuriyeti bayrağı, sancağı ve ulusal marşı (4 kıta) verilmiştir.

İkinci yaprak ön yüzünde genel yayın seri dizi onayı, yazarın dışında katkısı bulunanların adı ve soyadı, baskı adeti bilgileri yer almaktadır.

Üçüncü yaprak ön yüzünde içindekiler (bölüm,ünite,konu) ve karşısına sayfa numaraları belirtilerek sunulmuştur.

Dördüncü yaprak ön yüzünde ise öğrencilere hitap eden bir önsöz bulunmaktadır.Kitaplar formalı olarak yapılmış ve her bir formada (10. sınıf) 8 sayfa, (11. sınıf) 9 sayfa birbirine tek dikiş iplikle bağlanmıştır.

Renk:

10. ve 11. sınıf ders kitaplarının kapağı ve iç kapak ön yüzü hariç basılan resimlerin hepsi siyah beyaz renktedir. Üstelik verilen bu resimlerin hepsi kalemle çizilmiş resimlerden ibarettir. Öğrencileri motive edici dikkat çekici canlı renkler kullanılmamıştır. Görsel açıdan pek zayıf olan ders kitaplarında (10. sınıf) 13 adet ve (11.sınıf) 50 adet resim kullanılmıştır. Bunun yanında ne bir tablo nede bir haritaya rastlanmıştır. Kullanılan resimler genelde Kırgızistan ve Dünya tarihi açısından önemli sayılan şahsiyetlere aittir. 10. sınıf Kırgızistan Tarihi ders kitabının resimleri sırasıyla;

•	Kaşgarlı Mahmut ve Yusuf Balasaguni (s.22)
•	Şah Fazıl Türbesi (s.35)
•	Özgen Kulesi (s.36)
•	Burana Kulesi (s.37)
•	Li Lin (Çin komutanı) (s.65)
•	Kırgız Kağanı Barsbek (s.79)
•	Kültekin (s.82)
•	Cengiz Han (s.97)
•	Muhammet Kırgız (s.113)
•	Corban Batır (s.116)
•	Corban Batır Seferde (at üzerindeki resmi) (s.117)
•	Kubat Bey (boy beyi) (s.123)
•	Taylak Batır ve Arap Batır savaş meydanında (s.128)

11.Sınıflar için Kırgızistan Tarihi ders kitabında 50 tane siyah beyaz resim mevcuttur.
Bunlar sırasıyla:

•	Atabek Batır (s.11)
•	Ormon Han (s.15)
•	Bekmurat oğlu Borombay (s. 16)
•	Cantay oğlu Şabdan (s. 17)
•	Kanay oğlu Baytik (s. 18)
•	Alimbek Datka (s. 22)
•	1898 Ayaklanması Esirleri (s. 33)
•	Kanat Han (s. 36)
•	Kocamurat Sarikulov (s. 46)
•	Sovyet Yönetimi Gazileri Anıtı (s. 53)
•	M.V. Frunze (s. 54)
•	Arstanali Osmanbekov (s.55)
•	Ata Beyit Anıtı (s. 60)
•	Çolponbay Tüleberdiyev (s.65)
•	Akun Sarubayev (s. 66)
•	İsmail Bek Tarançiyev (s. 68)
•	Nasır Baytursunov (s.69)
•	Abdikerim Tursunov (s. 75)
•	Abdikadir Orozbekov (s. 79)
•	Yusuf Abdurahmanov (s. 83)
•	Boyalı Isakeev (s. 85)
•	Aksar Akayev (s. 88)
•	Kırgızistan Cumhuriyeti Bayrağı ve Sancağı (s. 96)
•	Apas Cumagulov (s. 97)
•	Amangeldi Muraliyev (s. 98)
•	Manas Havalimanı (s. 104)
•	Cengiz Aytmatov (s. 109)
•	İshak Razakov (s. 151)

•	Zurakan Kaynazarova (s. 154)
•	Haytahun Taşirov (s. 155)
•	Turdakun Usubaliyev (s. 157)
•	İşenali Arabayev (s. 217)
•	İbrahim Abdurahmanov (s. 218)
•	Çohan Valihanov (s. 219)
•	Semenov Tyan- Şanski (s. 220)
•	V.V. Bartold (s. 21)
•	Kasım Tınıstanov (s. 224)
•	Hüseyin Karasayev (s. 225)
•	Satıbaldı Namatov (s. 227)
•	Ali Tokombayev (s. 228)
•	A.V. Zateeviç (s. 229)
•	Semen Afanaseviç (s. 230)
•	Gapar Aytıyev (s. 231)
•	Muratbek Rıskulov (s. 243)
•	Bibisara Beyşenaliyeva (s. 244)
•	Süymönkul Çokmorov (s. 245)
•	Tattıbibi Tursunbayeva (s. 246)
•	İshak Bekboyev (s. 248)
•	Askar Kakeev (s. 249)
•	Camin Akimaliyev (s. 251)

Yazı (büyüklüğü) Şekli:

Ders kitaplarındaki yazıların büyüklüğü, öğretim kademesine göre farklılıklar göstermektedir. Ders kitabının metin kısımlarının başlıkları dışında kalan yazılarda 10 punto büyüklüğünde harf kullanılmıştır.

240. Kırgızistan Tarihi Ders Kitaplarında Eğitsel Tasarım

10.ve 11. sınıflar için Kırgızistan tarihi ders kitapları Kırgızistan Milli Eğitim Bakanlığı ile iş birliği yapılarak hazırlanmıştır. Her dersin olduğu gibi bu derslerinde amacı bulunmaktadır. Fakat her iki ders kitabında üniteler veya sonraki ünitenin öğrenilmesini kolaylaştırıcı bilişsel giriş davranışları, bu davranışları tamamlaması için yönergeler amaçladığı hedefler, hedeflere ulaşp ulaşmadığının gözlenmesi için hedef davranışlar ve üniteye ilişkin genel bilgilere yer verilmemiştir. Buda öğrencinin işleyeceği konunun hedeflerini, kendilerinden beklenenler hakkında bilgi sahibi olma konusunda zorlanmalarına zemin hazırlamaktadır.

İçerik Açısından:

Ders kitaplarını içerik açısından ele aldığımızda üniteler ve konular basitten karmaşığa doğru, kronolojik sırayla, olaylardan kavram ve genellemelere, yakından uzağa doğru gidilmesine dikkat edilmiştir. Konular günlük hayatla bağlantılı olarak bilimsel, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlar içerisinde ele alınmaya çalışılmıştır. Bağımsızlığını daha yeni eline almış olan ülkelerde olduğu gibi Kırgızistan'da da ders kitapları, özellikle tarih ders kitapları yeniden hazırlanmaktadır. Bu sebeple de tarih ders kitapları üniteler ve konular arasında hacim bakımından uygun bir denge yapılamamıştır. Bunun dışında ünite ve konuların başında öğrencinin konuyu daha iyi anlamasını sağlayacak ön örgütleyicilere yer verilmemiştir. Kitaplar konuyu açıklayıcı önemli şahsiyetler dışında resim, grafik ve şemalarla desteklenmemiştir. Sadece önemli görülen bilgiler sırf öğrencinin dikkatini çekmek için koyu yazılmış veya çerçeve içine alınmıştır. Ünitelerde proje konuları, gözlem, anket gibi etkinliklere hiç yer verilmemiştir. Bunun dışında üniteler için kullanılacak araç gereçler içeriğe eklenmemiş ve gezi- gözlem etkinlikler ayrıntılı olarak verilmemiştir.

Ders kitapları öğrenme işinin sonunda öğrenmenin oluşup oluşmadığına karar vermek için ölçütler ortaya koymalı ve işlem yolları önerilmelidir. Her iki ders kitabında öğrencilerin konuyu öğrenmek için ilgi ve istek uyandırıcı, bilgi ve beceri birikimlerine uygun ünite veya konu başlarında hazırlık çalışmalarına yer verilmemiştir. Sadece her ünitenin sonunda en fazla 6 – 7 tanelik işlenen ünite veya konu ile ilgili sorular

sorulmuştur. Bunun dışında araştırma, test, araştırma-inceleme, muhakeme etme, deney ve gözlem yapmaya teşvik edici değerlendirme yollarına baş vurulmamıştır. Araştırma soruları tablo doldurma, grafik okuma , harita tamamlama gibi işlemlere ve test örneklerine rastlanılmamıştır.

241. Kırgızistan Tarihi Ders Kitabında Görsel Tasarım

Her iki ders kitabında görsel tasarıma yeterli dikkat ve itina gösterilmediği açıkça ortadadır. Öğretime yardımcı unsurlar, öğrencinin gelişim basamaklarına ve konulara uygun biçimde olunmasına dikkat edilmeye çalışılmıştır. Zaten kitabın giriş bölümünde dersin önemine ilişkin açıklamada bu dersin öğrencilere katkısından, öneminden ve nasıl yararlanılacağından bahsedilmiştir. Kitaplara görsel açıtken baktığımızda ilk göze çarpan resim, harita, fotoğraf gibi unsurlardır. Fakat her iki kitapta bu gibi unsurlardan oldukça yoksundur. Kitaplar görsel ve biçimsel, teknik düzen açısından yetersizdir.

242. Kırgızistan Tarihi Ders Kitabında Dil ve Anlatım

Kırgızistan Tarihi ders kitaplarında dil ve anlatıma gelince; anlatım sade olmamakla birlikte yanlış anlamaya meydan vermeyecek şekilde verilmiştir. Kullanılan kelimeler ve cümleler öğrencinin düzeyine uygunluk göstermektedir. Kullanılan noktalama işaretleri, sınıf seviyesine uygun ve imla kurallarına uygunluk söz konusudur. Konu alanına ait teknik kavramlar kullanılmış fakat bunların açıklanması yapılmamıştır. Anlatımı güçlü kılmak için sınıf düzeyi dikkate alınarak farklı kelime türleri kullanılmıştır. Bazı kelimelerin Kırgızca karşılıkları bulunmaya çalışılmamıştır. Örneğin: logika, kalendar, pariarhal gibi kelimelerin karşılıkları bulunmamış yada açıklaması yapılmamış.

243. Kırgızistan Tarihi Ders Kitaplarında Ölçme ve Değerlendirme

Her iki ders kitaplarında öğrencilerin işlenecek konu üzerine motive olmaları, düşünmeleri, araştırma yapmaları ve böylece konu hakkında ön bilgi edinmelerini sağlayıcı ünite başlarında yer alması gereken hazırlık sorularına hiç yer verilmemiştir. Sadece ünite sonlarında dersin amaçlarının ne kadar gerçekleştirildiğine ilişkin: “- Savaş sonrası tarımın durumunu ana hatlarıyla anlatınız, - Prestroyka ne anlama gelir? – Prestroyka'nın

ekonomiye nasıl bir etkisi olmuştur?” gibi sorular yer almaktadır. Ünite sonlarında yer alan değerlendirme soruları daha çok öğrenci başarısını ve bu kapsamda öğretimin etkinliğini saptamak amacı güdülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KIRGIZİSTAN VE TÜRKİYE CUMHURİYETİNDE TARİH DERSLERİNDE ÖĞRENME VE DÜŞÜNME GELİŞİMİ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

30. Program ve Tarih

Okullar planlı ve programlı öğretim merkezleridir. buradaki eğitimin temel fonksiyonlarından biri öğrenciler için öğrenme ortamları hazırlamaktır. Okullar aynı zamanda devletin toplum için öngördüğü ideolojinin bireylere aktarıldığı resmi kurumlardır. Bu her iki devlet için de aynı şekildedir. Konu devletin ideolojisi olunca, eğitim politikaları da siyasal içerikli olmak zorundadır. Devlet ideolojisinin yaşatıldığı kurumlar olan okullar bu ideolojiyi bireye kazandırmak için iki yolu tercih etmektedirler. Bunlardan birincisi ders öğretim programları vasıtasıyla öğrencilere devletin ideolojisini kazandırmaktır ki ders haline getirilen disiplinlerin pratik veya sosyal amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır. İkinci yol ilkinden farklı olarak geleneği olan bir kurum olarak okulun devletin resmi ideolojisi doğrultusunda geliştirmiş olduğu yazılı veya yazısız kurallarını uygulaması ile mümkün olmaktadır. Yani ders öğretim programına müdahale etmeksizin okulda var olan gizli program vasıtasıyla devletin istediği “ yurttaş tipi “ ne bireylerin ulaşmasını sağlamaktadır. Her iki şekilde de okullar ülkedeki siyasal yönetim biçimini (demokrasi, teokrasi, komünizm, vb.) yansıtan kuruluşlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Benimsenen ideolojiyi yaşatmak için her iki yolu kullanan eğitim politikaları da mevcuttur ve Kırgızistan bu bağlamda Türkiye ile benzer görüşleri paylaşma çabası içerisindedir. Türkiye’deki demokratik amaçlı tarih ve sosyal bilgiler ve tarih öğretimi anlayışı bu noktada benzerlik göstermektedir.

Bu hatırlatmadan sonra Kırgızistan’da ve Türkiye’de program geliştirme faaliyetlerine tarihsel bir perspektif açısından bakarsak:

Türkiye Cumhuriyetinin ilk ulusal programı 1924 başladığında ilköğretim bütün bireyler için zorunlu hale getirilmişti. Program 1926 yılında karma eğitim, öğrenci merkezli yaklaşımlar ve yerellik prensiplerine dayalı olarak revizyonda geçirildi. 1936-1948 yılları arasında program bu prensipler etrafında geliştirildi. Programın geliştirilmesinde Ankara Gazi Eğitim Fakültesi aktif rol oynadı (ERDOĞAN, 2003).

Beşinci Milli Eğitim Şurası 1948 programından kaynaklanan problemleri tartışmak üzere toplandı. Varış'a göre (1996) Milli Eğitim Şura'sının çalışmaları öğrenci- merkezli yaklaşımları, öğrenci sosyal etkinliklerini ve öğretmen otoritesine daha az müdahaleyi desteklemiştir. Eğitim Şura'sının kontrolünde yapılan çalışmalar yoluyla ilkokulların ikinci derecesine yönelik olarak, tarih, coğrafya ve vatandaşlık dersleri sosyal bilgiler adı altında toplandı. Bununla birlikte, 1968 programına kadar bu dersler ayrı ayrı okutulmaya devam edildi. J. Dewey'nin Türkiye'de yaptığı çalışmanın esintilerinin ve Amerika Birleşik Devlet'lerinde öğretimlerini tamamlayan Türk eğitim bilimcilerinin etkinliklerinin varlığından söz etmektedir. Aynı zamanda o, programdaki teorik açıklamalar, öğretim teknikleri ve hedeflerin ilerlemecilik politikalarına uygun olduğunu, öğrencilerin demokratik bir toplumda yaşamak için gerekli bilgi ve becerileri okullarda öğreneceği ifadesini tekrarlamaktadır (ERDEN, tarihsiz, s.12).

Eğitim anlayışının değişimi, siyasal ve sosyal değişimle iç içedir. Türkiye'nin Milli Mücadele dönemi sonrası, üniteler yapıda bir ulus devlet anlayışına sahip olmasının ardından, Tevhid-i Tedrisat Kanunu (1924) ile birlikte, bütün eğitim kurumları sistematik olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın kontrolü altında toplandı. Hükümetlerin siyasal hedefleri eğitim politikalarını doğrudan etkilemeye başladı. Bunlar: (1) Cumhuriyet Dönemi devrimci hareketler (1923-1948), (2) Demokrat Parti 1948-1960 ve Çoğulcu Toplum 1960-1970 dönemleridir.

İlk dönemde, toplumun doğulu ve İslam yapısını laik ve batılı anlamda değiştirmek amaçlanmıştır (ZAIM-DİNÇER, 1985). Cumhuriyetin ilanının hemen sonrasında Maarif Vekili İsmail Safa Özler'in ilan ettiği Maarif Misak-ı'nın genel amacı: "Türk Milleti'ni medeniyet safında en ileri götürmek ve yeni nesilleri, Türk olmak haysiyetinin gerekli kıldığı bu amaca en kısa zamanda varmayı mümkün kılacak irade ve kudrette yetiştirmektir" (CİCİOĞLU, 2000, 34) şeklindedir. 1936 yılından itibaren programın

amaçları tamamıyla ulusçu ve devrimci bir nitelik kazanmış ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin ulusal eğitim programına dayandırılmıştır.

Demokrat Parti döneminin sosyal politikası, laik demokratik devlet yapısının içinde İslami ve Milli kültür değerlerine dayalı ekonomik, sosyal ve kültürel gelişim atılımını içermektedir. 1948 programının “genel amaçlarına bakıldığında memleketimizin, dünyanın, milli, insani, kültürel, ekonomik ve demokratik gelişmeleri göz önünde tutulmuş olduğu görülmektedir”.

1980 müdahalesi silahlı kuvvetlerin “anarşi” olarak nitelendirdiği 1975-1980 arası yaşanan toplumsal olayların ardından gelmiştir. Müdahale döneminde eğitim politikası İslami ve Milli değerleri de hesaba katılarak Atatürk ilkeleri etrafında oluşturulmuştur. Bu anlayış, muhtemelen ülke insanını komünizm karşısında koruma altına alma gerekçesine dayandırıldı. Orta öğretim kurumlarına zorunlu din eğitimi getirilirken, imam hatip okulları da sayıca arttırıldı (DİLEK, 1999).

1983-1997'lerde demokratik ve endüstriyel gelişme hemen hemen her hükümetin programında yer almaktaydı. Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra komünizm Türkiye'nin politik yaşamı için bir tehlike olarak görülmemeye başlandı. Bununla birlikte, basın, sol partiler ve silahlı kuvvetler İslami köktencilüğün muhafazakar partiler tarafından güçlendirilmiş bulunduğunu ve cumhuriyetin ilk dönemlerindeki devrimci hareketlere dayandırılan laik eğitimin kökten dinci akımlara kurban edildiğini ifade etmekteydiler. Muhafazakarlar ise laik eğitimin kökten dinciliğin yükselişi karşısında korunurken, demokratik değişimlerin sonucu olarak eğitim sisteminin çoğulcu toplumun ihtiyaçlarını karşılaması gerektiği fikrini savunmaktaydılar. 1997 yılında iktidara gelmiş olan Anavatan Partisi ve Demokratik Sol Parti, sekiz yıllık zorunlu ilk öğretim, imam hatip ve meslek okullarının orta kısımlarının kaldırılmasını içeren reform paketi TBMM tarafından kabul edildi (DİLEK, 1999, s. 22).

Türk eğitim sisteminde milliyetçilik fikri ulus-devlet ideolojisinde kendi ifadesini buldu ve Atatürk'ün ölümünden sonra onun ilke ve devrimlerine olan bağlılığın etkisiyle Atatürk milliyetçiliği tanımı programın genel ve özel amaçlarında yoğun bir şekilde vurgulandı. Milli Eğitim programı evrensel program teorilerinin karışımından oluşmaktaydı. Bunlar,

Fransız Ansiklopediciliği / klasik hümanizm Rus poli-teknikçiliği ve Amerikan pragmatizmi / yeniden kurmacılık, ulusçuluk teorileri ile birlikte, program geliştirme çalışmalarını etkilemiştir. Program, ansiklopedici bakış açısında olduğu gibi edebiyat müzik ve tarih vasıtasıyla kültürel mirası aktarmayı amaçlamaktaydı. Bu yönüyle bilgiye dayalı ve hümanist bir yaklaşıma sahiptir. Poli-teknikçi açıdan bakıldığında programın deseni Cumhuriyetin iyi huylu ve üretken yurttaşlarını hazırlamaya yöneliktir (LAWTON, 1975, s.4). Sonraları ise Dewey'nin etkisi ile sosyal yeniden kurmacılık programda yerini almıştır. Eğitimin toplumu ve toplumun üyeleri olarak bireylerin sosyal değerler, vatandaşlık ve sosyal işbirliğine dayalı deneyimler vasıtasıyla geliştirme işlevi ön plana çıkarıldı. Bilgi, gençlerin kendilerini demokratik bir toplumda karşılaşılabilecekleri problemleri çözmeleri açısından sosyal bir gereksinim olarak değerlendirildi.

31. SSCB Dönemi Eğitim ve İdeoloji

Sovyet ideolojisindeki genel kanı, halkın çıkarlarını, Marksizm ve Leninizm gerçeklerini en iyi anlayan ve komünist ilkelere dayalı bir toplum kurmada bu gerçeklerden faydalanan Komünist Parti'nin üyeleri tarafından gözetildiği idi. Parti diğer konularda olduğu gibi eğitimde de merkezi politikaların güvencesiydi. Çünkü Parti, eğitimle ilgili kararların başlatıcısı olduğu kadar yürütücüsü de olmaktaydı. Zira eğitimden sorumlu kişilerin çoğu, partinin de üyesiydi. Örneğin 1956'da bütün cumhuriyetlerdeki eğitim bakanlarının 10'u aynı zamanda partisinin üyesiydi. Ayrıca eğitim yöneticileri ve öğretmenlerin de büyük bir kısmı parti üyesiydi. Bu şekilde Parti, Eğitim, Yükseköğretim ve Bilimler Bakanlığı'ndan aşağı doğru giden dikey kontrolde en etkili olan kurumların başında gelmekteydi (ERDOĞAN, 2003, s. 89).

Komünist ideoloji, okulları ve gençlik etkinliklerini, "sosyalist insan"ı yaratmak için bir sosyalleşme ve sosyalist ideolojiye yöneltme yeri olarak kabul ediyordu. Nitekim Lenin, okulların işçi egemenliğinin bir silahı olması gerektiğini söylemişti. Bu çerçevede okullarda her haliyle ideolojiye dayalı bir eğitim görülmekteydi. Özellikle ders kitaplarının içeriği parti tarafından denetlenmekteydi. Her ders kitabı Lenin'in hayatından parçalar içeriyordu. Okulların dışında partinin gençlik örgütleri tarafından düzenlenen öğrenci kampları da ideolojik işlemleri yerine getiriyordu. SSCB'nin ilk kuruluş yıllarında okullardaki konular ve kitaplar her bölgede serbestçe seçilebilmekteydi. Ayrıca çocuklar

da öğretmenlerini seçebiliyordu. Ancak daha sonraları eğitim üzerindeki ideolojik kontrol ve etki yaygınlaşmaya başladı. Gazeteler, yayınevleri, tiyatrolar, bale, müzik ve bütün kamu iletişim vasıtaları eğitim sisteminin ve kültürün önemli bir parçası olarak görülmeye, ideolojik açıdan belli doğrultuda yönlendirmeye başlandı. “Sosyalist insan”ı yetiştirmek için okulların dışında başta Parti’nin, sendikaların, ailenin, ordunun, sinema, müze ve galeri gibi sanat kurumlarının da sorumluluğunun olması gerektiğine inanılmaktaydı.

Komünizmin inşasında parti liderleri, eğitimden iki işlevi yerine getirmesini beklemekteydi:

- Beş yıllık ekonomik planlar çerçevesinde, ülkeyi dünyanın büyük endüstriyel ve askeri gücü yapacak şekilde yeterli teknisyen, bilim adamı ve insan gücü yetiştirmek.
- Komünizmin inşacısı olarak “Yeni Sovyet İnsanı”nı yetiştirmek.

Eğitim kurumlarından “Yeni Sovyet İnsanı”nı şu temellere göre yetiştirilmesi beklenmekteydi:

1. Ruh yoktur, madde vardır.
2. Gerçek diyalektiktir, dünyadaki her şey birbiriyle ilişkilidir.
3. Komünist Parti işçilerle aynı amaçlara sahiptir.
4. Sadece Komünist Parti, insanlığı komünizme ulaştırabilir.
5. Komünizm dünyada kaçınılmaz bir şekilde galip olacaktır.

32. Bağımsız Kırgızistan Cumhuriyeti Eğitim Sistemi

Bütün SSCB’de 103 civarında etnik topluluk, bir başka ifade ile dil bulunmaktaydı. Lenin devrimden önce bütün ulusların kendi dillerinde eğitim yapma ve kendi anadillerini kullanabilme haklarını kabul ediyordu. Gerçekten de devrimden bir yıl sonra 31 ekim 1917’de *Eğitim Komiseri* bütün azınlıkların, kendi anadillerini okul ve üniversitelerde kullanma hakkına sahip olduklarını ilan ettiler. Bolşeviklerin amacı, halka yeni sistemi etkili ve çabuk şekilde anlatmaktı. Ancak bunun, bir çok milletin yabancı olduğu Rusça’yla yapılmasının zor olduğunu biliyorlardı. Buradan hareketle her ulusun kendi anadilini

gerçekleştirmesinin faydalı olacağına inanılmaktaydı. Bu düşünceler doğrultusunda, sosyalizm anadil yoluyla daha iyi anlaşılacağı ve özümseceği varsayımıyla, ilkokulun üçüncü sınıfına kadar azınlıkların buldukları okullarda öğretim anadilde yapılması ilke olarak benimsendi.

1921’de yazılı dile sahip olmayan toplumlar için alfabeler oluşturma amacıyla bir çok Dil Enstitüsü kuruldu. Bu enstitüler vasıtasıyla 52 yeni, 16 reforme edilmiş alfabe geliştirildi. Bu şekilde Sovyet okullarında anadillerin öğretim dili olarak kullanılması yaygınlaştı. Gürcüler, Ermeniler ve Tatarlar gibi gelişmiş yazılı dile sahip olan uluslar, anadillerini yüksek öğretim kurumlarında bile kullanmaya başladılar. 1930 yılında Sovyet hükümeti, ilkokullarda 70 değişik dilin kullanıldığını ilan etti. 1924’te 25 farklı dilde ders kitabı yayınlanmaktaydı. 1931’de bu rakam 76’ya yükseldi. 1934’te 104 dilde ders kitabı basıldı. Bu tarihlerde 70 farklı dil, Sovyet okullarında yarı öğretim dili olarak kullanılıyordu. Daha sonraları iki yıllık ilköğretim çağında 100’ün üzerinde, orta eğitim düzeyinde de 57 anadilde yapıldığı kaydedilmektedir.

Ancak daha sonraları, ulusal kültürlerin ve duyguların zenginleşmesi birliğin devamı için tehlike olarak görülmeye, Çarlık zamanından kalma Rusça’nın yaygınlaştırılma politikası tekrar gündeme gelmeye başladı. 1938’de Rusça, bütün okullarda zorunlu oldu. Stalin, bir konuşmasında Rus ulusunun en mükemmel ulus olduğunu söyledi. SSCB’nin dil politikasında da kendini gösterdi ve Rusça “ *Sosyalizm Dili* “ olarak görülmeye başlandı. Rusça’nın her Sovyet çocuğuna uluslararası teknoloji dili ve yüksek kültür dili olarak öğretilmesi gerekliliği ilke olarak kabul edildi.

1978’de bakanlar kurulu Rusça’nın bütün cumhuriyetlerde öğretim dili olarak geliştirilmesi için gerekli adımların atılması gerektiğine karar verildi. Rusça’nın, Sovyetler birliği halklarının yardımlaşma ve arkadaşlık dili olduğunu kabul etti. Bunu takiben diğer dillerin kullanıldığı toplumlarda ikinci ve üçüncü sınıfa kadar Rusça’nın öğretilmemesi üzerine dayalı olan geleneksel Sovyet pedagojisi, etkisini yavaş yavaş kaybetmeye başladı ve Rusça bütün cumhuriyetlerde ilk sınıfta hatta Özbekistan ve Gürcistan gibi bir çok cumhuriyetlerde okul öncesi eğitimde bile kullanılmaya başlandı. 1984’de *Politbüro*’nun aldığı bir kararla Sovyetler birliği’nin her yerindeki çocukların lise eğitimini bitirmeden önce Rusça’yı öğrenmesi zorunlu hale getirildi. Bu şekilde Lenin’in “*ulusların anadillerini*

kullanma hakkı” anlayışı terk edilmeye başlandı ve Sovyetler Birliği halklarının entegrasyonu için Rusça’nın bir araç olduğu fikri yaygınlaştı.

SSCB’de farklı dillerin olması gibi farklı alfabelerin kullanılması da merkezi hükümetin yakından ilgilendiği bir konu olmuştur. Örneğinin, Özbekistan’da ilk ders kitapları Arap harfleriyle yayınlanmaktaydı. 1928 yılında öğretme ve öğrenmede büyük kolaylık sağlayacağı düşünülerek Latin alfabesine geçiş önerildi ve bunu takiben yazı dili olarak Latince kullanmaya başlandı. Bu arada aynı dili konuşan diğer cumhuriyetler için de

Farklı alfabeler yaratılmıştı. 1940’da yetkili makamlar Kiril alfabesinin kullanılması gerektiğini bildirdiler. Bu şekilde Orta Asyalı nüfusun dana önceden sahip oldukları eserleri okumaları dolaylı yönden engellenmiş oldu.

Azınlıklara, Rus tarihinin bütününde aykırı düşmemek koşuluyla kendi bölgelerinin tarihi, sanat eserleri ve diliyle övünmelerine müsaade edilmekteydi. Tarih kitapları, Rus halkının büyüklüğünü ve üstün Rus kültürüyle kardeş ilişkisi kurmalarına izin verilmiş olmasından dolayı azınlıkların talihli olmalarından bahsediliyordu.

4. SONUÇ

Öğretimin gerçekleşmesi için öğretim araçlarına ihtiyaç vardır. Öğretim araçları, öğrenenlerin gerekli davranışları kazanmasında uç işlevi yerine getirir. Öğretim ortamlarında en yaygın kullanılan araç kitaplardır. Çevre imkanları, dersin özellikleri, öğretmenin formasyonu gibi faktörlerden dolayı, öğretim ortamında kullanılan araçlar zenginlik göstermemektedir. Bu ise, öğretimden istenen verimin elde edilmesini olumsuz etkilemektedir. Kitapları, elde etmek ve kullanımı kolaydır. Diğer araçlara göre de çok farklı işlevlere sahiptir. Bunlardan dolayı en çok kullanılan araç konumundadır. Kitaplar içinde, öğretim ortamında en çok kullanılanları da ders kitaplarıdır.

Ders kitaplarının pek çok özelliğe sahip olması, araçların seçiminde öğretmenlerin tercihlerini önemli ölçüde etkilemektedir. İyi hazırlanmış ders kitapları, konuların sıralanışı, hazırlık değerlendirme soruları ve hazırlık etkinliklerle amaca uygun, düzenli ve hızlı bir öğretimin yapılmasına imkan verir. Uygulamada çoğu zaman öğretim yöntemleri ve hatta öğretim ortamları, ders kitapları esas alınarak düzenlenmektedir. Bu durum, ders kitaplarının önemini daha da artırmaktadır.

Ders kitaplarının, okullarda en çok kullanılan araç olduğu araştırmalarla desteklenmektedir. O halde ders kitaplarının kullanımı büyük önem taşımaktadır. Bunun için ders kitaplarının olumlu yanlarının bilinip, kitapların bu olumlulukları sağlayacak şekilde hazırlanması gerekir. Ayrıca ders kitaplarının olumsuz özelliklerinin bilinerek bunlardan kurtulma yolları ve bunları en aza indirme yolları düşünülmelidir. Diğer yandan, ders kitaplarından en iyi şekilde faydalanma yollarının bilinerek, ona göre kullanımının gerçekleşmesi gerekir.

Bu çalışmanın amacı, Kırgızistan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığıca hazırlanan 1996 tarih dersi programına göre düzenlenen 10. ve 11. sınıf Kırgızistan Tarihi ders kitabının fiziksel, eğitimsel, öğrenme- öğretme süreçleri, görsel tasarım, dil ve anlatım, değerlendirme açısından incelenmesidir.

Kırgızistan'da ders hazırlama ve hizmete sunma Eğitim Bakanlığının izniyle ticari yayımcılar yada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmaktadır. Eğitim Bakanlığı tüm ders kitaplarını inceleyerek “uygun bulunmuştur yada bulunmamıştır” kararını verir. Her iki kitap Kırgızistan Hükümetince düzenlene “en iyi ders kitabı” , birinci sırayı almış ve okullarda okutulmaya hak kazanmıştır.

Her bilimsel disiplinin kendine has aktarma şekli ve kanıtlanmış bilgiler bütünlüğü söz konusudur. Kırgızistan tarihi ders kitaplarında sunulan bilgiler değişik sebeplerle kimi zaman konuyu açıklamakta yetersiz kalarak, bilginin bilimselliğini yitirmesine neden olmaktadır. Yapılan araştırmalarda, Kırgızistan Tarihi ders kitaplarında yazarların bakış açıları ve değer yargılarının, olayların açıklanmasında bazı bilgilerin ve bazı boyutların göz ardı edilmesine sebep olduğu ortaya çıkmaktadır. Örneğin bu kitaplarda bilimsellikten uzak olan rivayetlere yer verilmiş ve bazı konular bu şekilde açıklama yapılarak anlatılmaya çalışılmıştır. Yazarların kendi düşünce ve değer yargılarına göre içerik şekillendirilmiş, çok boyutlu konularda tek boyutlu anlatım sergilenmiş, hikayeci ve didaktik bir anlatım tarzı kullanılmış, gerçeğe aykırı abartılı bilgiler ve kavram öğretiminde yeterli örnekler verilmemiştir. Ayrıca, ders kitaplarında özet, proje, sözlük ve kaynakça kısmına hiç yer verilmemiştir.

Ünite ve konular (İçerik), programın öğeleriyle paralel olarak, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene doğru ve bireyin gelişim özelliklerine uygun olarak, ilişkili olduğu alan ve konularla bağlantılı olarak düzenlenmiştir.

Ders kitaplarının tasarımı açısından baktığımızda, bir nesne yada fikri en az zaman ve materyalle hızlı bir şekilde görselleşmesine imkan sağlayıcı harita, grafik, tablo ve şemalara hiç yer ayrılmaması gözlerden kaçmamaktadır.

Kitaba ilginin çekmesi açısından büyük önem taşıyan renge hiç itina gösterilmemiştir. Dağınık ve mat renkler gözü tırmalamaktadır ve ilgi çekmemektedir. Kitaplarda genel anlamıyla siyah- beyaz renkler hakimdir. Yazı boyutuna gelince, metnin tasarımında 10 punto yazı şekli kullanılmıştır.

Kitaplarda fiziksel yapı, ders kitabının kullanışlığına etki etmektedir. Fiziksel yapının temel özellikleri; kullanılan malzeme, kitabın ebadı, ağırlığı, kapağı, baskısı, forma sayısı ve ciltlemedir. Diğer taraftan kitabın içinde bulunan bazı bölümler de içerikle bağlantılı olarak aranılanların bulunmasına, güdülenmeye ve öğrenilenlerin pekiştirilmesine yardımcı olmaktadır. Bunlar; içindekiler, kronoloji, sözlük, kaynaklar, ünitenin konuları, hedef ifadeleri, hazırlık çalışmaları, ara sorular, ünite sonu değerlendirme soruları, özet, proje, alıştırmalar, semboller, tablo ve şekiller listesi bölümleridir. Kırgızistan Tarihi ders kitaplarında sadece içindekiler, ünite konuları ve ünite sonu soruları bölümlerine yer verilmiştir. İçerikle ilgili olmayan kimlik bilgileri bölümünde Kırgızistan Cumhuriyeti Ulusal Marşı (4 kıta), Bayrak ve Sancak bulunmaktadır.

Ders kitaplarının etkinliğini arttırmak için bazı materyallerin yardımına ihtiyaç vardır. Her iki ders kitabının, öğretmenlere dersin planlanmasında ve işlenmesinde rehberlik edecek öğretmen kılavuzu, öğrencilerin çalışmalarına yön verecek çalışma kitapları bulunmamaktadır. Bunun dışında dersin daha ilginç hale gelmesine katkıda bulunacak elektronik gereçler öğretmenlerin gayretleri ile temin edilerek kullanılmaktadır.

Öğrenme-öğretme durumları düzenlenirken, dikkat çekici öğeler, hedefler, ön organize edicilere, öğretim hizmetinin niteliğini artırıcı şekildeki ipuçlarına, uygun sorular ve özetlere yer verilmemiştir. Hazırlık çalışmaları genel olarak, ön bilgilerin gözden geçirilmesi ve yeni öğrenmelere merak uyandırılması için düzenlenmesi gereklidir. Bu iki ders kitabında da sadece ünite sonunda birkaç değerlendirme sorularına yer verilmiştir.

Geçmişten bugüne kitaplar, öğretime ders kitabı ve yardımcı kitaplar olarak hizmet etmişlerdir. Özellikle ders kitaplarının düzenli bir şekilde bilgi aktarma işlevi, bilimsel öğretimin de temel dinamiklerinden biri haline gelmiştir. Bu nedenle ders kitapları, bilimsel bilgiyi aktarmak ve geliştirmek açısından önemli rol üstlenmektedir. Ders kitaplarının, bunu en iyi şekilde gerçekleştirilebilmesi için öncelikle bilimin temel mantığıyla örtüşmesi, aktarılan bilgilerin objektif ve herkes tarafından aynı şekilde anlaşılır olması, güncel ve kanıtlanmış bilgiler içermesi vb. gibi özellikleri taşıması gereklidir. Ders kitaplarında bilgilerin sunulması sırasında bazı hatalardan dolayı bilimsel içerik zedelenmekte ve bilimsel hataların oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Kırgızistan'daki tarih öğretimi, tarih metodolojisinin farklı boyutlarını öğrenciye sunmaktan ve onlarda bazı yeteneklerin kazandırılması amacıyla uzaktır. Kırgızistan Tarihi ders kitapları baskı tekniği, kağıt kalitesi açısından da önemli dezavantajlara sahiptir.

Bu ders kitapları üzerinde yapılan araştırmanın en önemli sonucu, bilgi temelli, hikayeci bir tarih öğretimi egemen olup, ders kitabı yazarları tarihsel olayların oluşum nedenleri, sonuçları, olayın önemi ile ilgili son söz sahibi konumundadır.

Araştırmanın üçüncü bölümünde Kırgızistan ve Türkiye Cumhuriyetlerinin eğitim sistemini tarihsel bir perspektif açısından tarih öğretiminde var olan amaçlar bir bilgiler demeti halinde sunulmuştur. Tarih öğretiminin amaçlar düzeyinde temel olarak ikiye ayrıldığı ifade edilebilir. Geleneksel tarih öğretimi anlayışı ile sosyal amaçlı tarih öğretimi anlayışının öğrencilerin sosyalleşmesi ve iyi vatandaş yetiştirme ihtiyacı üzerine kurulduğu ifade edilmiştir.

Tarihe genellemeler yapılabilmenin zorluğundan bahisle “tarih tekerrürden ibarettir” sloganının geçersizliğini ve dolayısıyla “tarihten dersler çıkarmanın” öyle sanıldığı kadar kolay olmayacağı anlatıldı.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

a. Kitaplar

- AKYÜZ, Yahya : Türk Eğitim Tarihi, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001.
- ÇEPNİ, Salih : Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş, Erol Ofset, Trabzon, 2001.
- DEMİREL, Özcan : Karşılaştırmalı Eğitim, Hacettepe Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1992.
- DİLEK, D. : Öğrencilerde Tarih Düşüncesinin Gelişimi, Milli Eğitim, Ankara, 2000.
- ERDEN, M. : Sosyal Bilgiler Öğretimi, Alkim Yayınları, İstanbul, Tarihsiz.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla : Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu, Nobel Yayınları, Ankara, 2001.
- LAWTON, Danis : Social Chance, Educational Theory and Curriculum Planing, Open University, 1975.
- MIRZAKMAROVA, A.C.
- OSMONOV, Ö.C. : Кыргызстан Тарыхы 10-11, Педагогика, Бишкек, 2000.
- RAHİMOVA, M.
- PANKOVA, T.
- KALDIBAYEVA, A. : Педагогикалык Ойлордун жана Билим Беруунун Тарыхы, Бишкек, 2001.

KILIÇ, Abdurrahman

SEVEN, Serdal : Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi, Pegem Yayınları,
Ankara, 2002.

ZAİM, S and Dinçer :Modern Education in Turkey, in Survey of Muslim
Education, The Islamic Akademy, Cambridge, 1985.

b. Kanun, Tebliğ, Yönetmelik, Tüzük ve Diğerleri

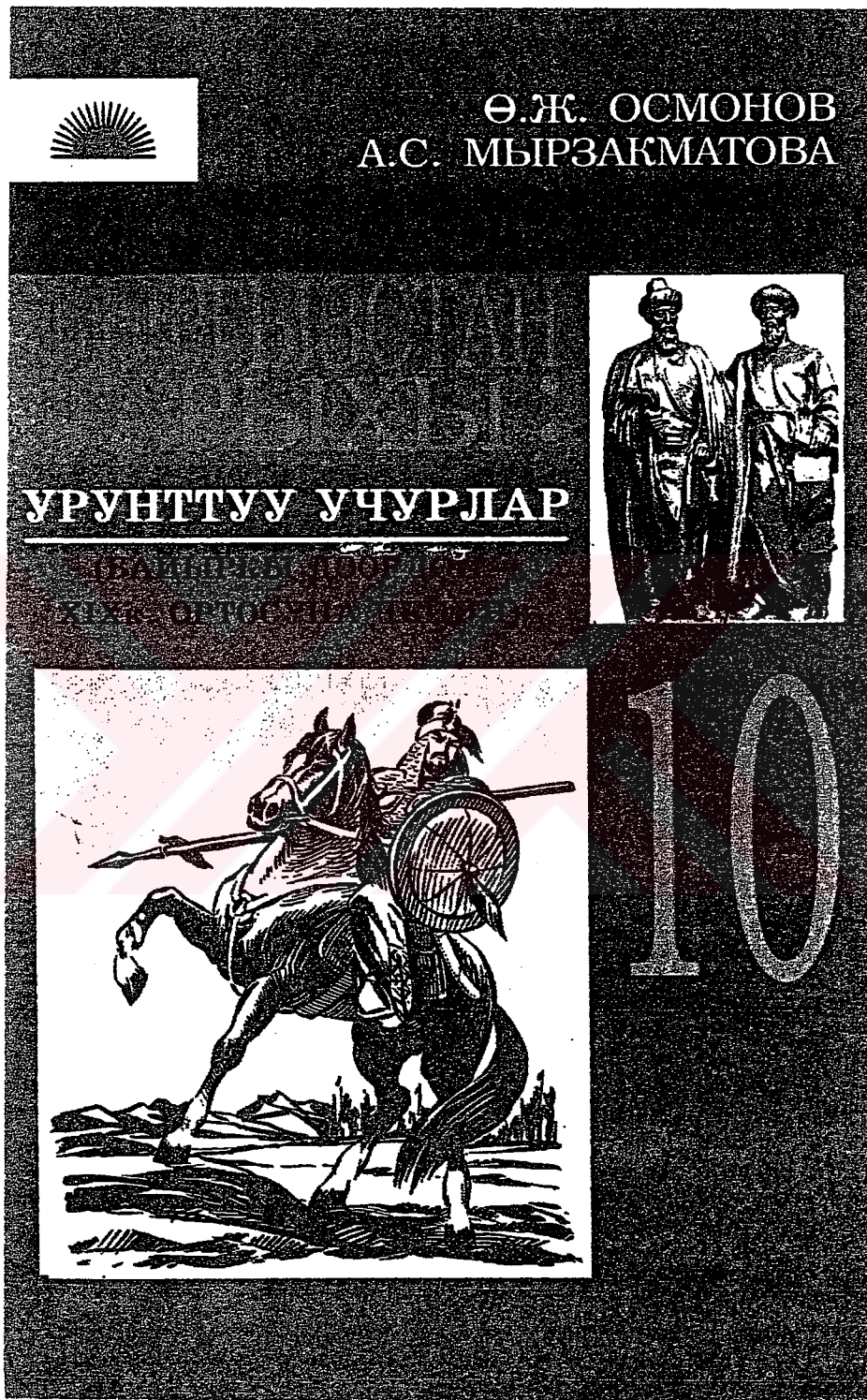
- 1988 Ortaokul ve Lise Tarih Dersi Programı, SSCB Eğitim Bakanlığı, Moskova, 1989.

- 1996 Ortaokul ve Lise Tarih Dersi Programı, K.C. Eğitim Bakanlığı, Bişkek, 2000.

EKLER

ЕК 1.

10. SINIF KIRGIZİSTAN TARİHİ DERS KİTABI KAPAĞI

ЕК 2.

Ө. Ж. ОСМОНОВ
А. С. МЫРЗАКМАНОВА

КЫРГЫЗСТАН ТАРЫХЫ:

УРУНТУУ УЧУРДАР

(XIX к. ортосунан XXI к. чейин)

11. SINIF KIRGIZISTAN TARIHI DERS KITABI KAPAGI

EK 3.

Kırız Kağanı Barsbek (s. 79)

Taylak Batır ve Arap Batır Er meydanında (s. 128)

10. SINIF KIRGIZİSTAN TARİHİ DERS KİTABINDA YER ALAN RESİM
ÖRNEKLERİ

EK 4.

1898 Ayaklanması Esirleri (büyüteç içine alınmış olanı liderleridir). (s. 33)

1930'lardaki Sürgün Şehitlerinin Anısına Yapılan "Ata-Beyit" Anıtı. (s. 60)

11. SINIF KIRGIZİSTAN TARİHİ DERS KİTABINDA YER ALAN RESİM
ÖRNEKLERİ

ЕК 5.

чыгып, найза менен сайып өлтүргөн. Кийин ошол жер *Араптын бели* деп аталып калган. Тайлак баатыр узак жылдар бою Кокон хандыгына баш бербей, жоонун кийинки жортуулдарынын мизин кайтарып турду. Тайлак баатыр табыш кейпин кийген кокондук тынчы тарабынан 42 жашында 1838-ж. көз жумган.

XIX к. 40-жж. кыргыздардын көз каранды эместик үчүн кыймылы күч алып, кеңири аймакты кучагына алган. 1843-ж. Ысык-Көл өрөөнүндөгү кыргыздар көтөрүлүш чыгарып, Каракол, Барскоон, Коңур-Өлөң чептеринен кокондук сарбаздарды кууп чыгышкан. Нарын аймагында **Табылды баатыр** жетектеген элдик кыймыл эки жылга созулуп, кокондук төрөлөрдү көптөгөн жоготууларга дуушар кылган. Черик уруусунан чыккан Турдуке баш болгон ат-башылык кыргыздар Кокон бегине салык төлөөдөн баш тарткан. Кыргыздарды тынчсыздандырууга кудурети жетпесин түшүнгөн Куртка беги Мамыразык эки жыл бою Анжиян бегинен кошумча сарбаз сурап турган. Ал эми 1845-ж. алайлык кыргыздар жана Ош аймагындагы ферганалык кыргыздар хан бийлигине каршы күрөшкө көтөрүлүп, ордонун коопсуздугуна олуттуу коркунуч туудурган. Ошондуктан Ошко Мусулманкул колбашчылык кылган көп аскер шапылыш жөнөтүлгөн болчу. Кыргыздар жоонун жолук тороп, катуу каршылык көрсөткөн. Бирок курал-жарак жагынан кыйла артыкчылык кылган, баскынчылык жортуулдарда такшалган кокондуктардын жер жайнаган колунун кысымына, чабуулуна туруштук берүү мүмкүн эмес эле. Мусулманкул көтөрүлүштү күч менен баскандан кийин Ошто туруп калат да, көтөрүлүшкө чыккан кыргыздарды аёосуз жазалайт.

XIX к. биринчи жарымында кыргыз элинин Кокон хандыгына каршы күрөшүнүн тарыхый мааниси чоң. Элдик кыймылдын күч алышынын натыйжасында баскынчылар жергиликтүү элдин катуу каршылык көрсөтүүсүнө кабылышып, көп аскеринен айрылды, чыгапасы арбып, бийлиги бошондоду. *Кыргыз элинин боштондук күрөшү Кокон хандыгын кыйла алсыратты. Кыргызстанда кокондук бектер жана сарбаздар туруктуу, бекем бийлигин орното алышкан жок. Кыргыз элинин көз каранды эместикке, өз алдынча болууга умтулуусу ого бетер күчөдү. Кыргызстандын ар кайсы аймактарын мекендеген айрым кыргыз уруулары саясий жактан биригүүнүн зарылчылыгын түшүнө баштады.*

Кокон хандыгындагы ич ара чыр-чатактар. Хандыктын начарлашы

Кокон хандыгы бирдиктүү мамлекет болгону менен феодалдык бытырандылыктын белгилери сакталган. Бийлик үчүн тынымсыз күрөш жүргүзгөн ири феодалдар тез-тез алмаштырылып, такка өздөрүнө жаккан

ханзааданы отургузуп турушкан.

Хан сарайындагы так талашкан чыр-чатактар 40-жж. айрыкча күч алат да кыргыз, кыпчак феодалдары ордодо чечүүчү роль ойнойт. 1842-ж. Мадалы ханга каршы козголоң чыккан. Бухара эмири Ноорулла көп аскери менен келип Коконду ээлейт да,

ЕК 6.

рын, мечиттердин иштерин калыбына келтирген. Натыйжада жергиликтүү калктын большевиктерге ишеними артып, алардан Кызыл Армияга ыктыярдуу өткөндөрдүн саны көбөйгөн. Большевиктердин улут саясатындагы иш-аракеттеринин жергиликтүү калк тарабынан колдоого алынышы Кыргызстандагы контрреволюциячыл күчтөрдү талкалоодо, Совет бийлигин чыңдоодо чечүүчү роль ойногон.

Качкын кыргыздардын мекенине кайтышы Кыргызстандын аймагында Совет бийлиги орногондон кийин 1916-ж. көтөрүлүшкө катышкан кыргыздарды жазалоо, куугунтуктоо токтогон.

Аракеттердин натыйжасында улуттардын арасындагы ишенбестик, кастык көз караштар акырындык менен жоюла, өз ара жардамдашуу, достук мамилелери калыптана баштаган. 1918-ж. 5-июлда Жети-Суу областынын аткаруу комитетинин алдында улут иштери боюнча областтык комиссариат түзүлүп, анын алдында орус-кыргыз мамилелерин иретке келтирүү боюнча атайын комитет уюштурулган. Бул комитет кыргыз жана орус калктарынын арасында кенири үгүт-насаат иштерин жүргүзгөн.

Совет бийлиги өлкөдөгү татаал кырдаалга карабастан ачарчылыкка учураган калкка жардам көрсөтүү ишине өзгөчө көңүл бурган. Ачарчылыкка учурагандарга жардам берүү үчүн комитеттер түзүлгөн. 1918-ж. 29-октябрда Жети-Суу областтык аткаруу комитети Токмоктогу азык-түлүк комитетине ачарчылыкка учураган кыргыздарга тамактануу пунктун ачуу үчүн 100 миң сом акча бөлгөн. Тамак берүү пункттары Кыргызстандын бардык шаарларында, айрым айыл-кыштактарда да уюштурулган.

Совет өкмөтүнүн качкын кыргыздарга карата мамилесин өзгөчө ыраазычылык менен белгилесек болот. Качкын кыргыздардын кырылгандан калганынын көбү мекенине 1917-ж. эле февраль революциясынан кийин кайтканын билебиз. Бирок бийликке келген Убактылуу өкмөттүн аларга карата жасаган шовинисттик саясатынын натыйжасында аларды жазалоо, куугунтуктоо күчөгөн. Натыйжада өтө алсыраган кыргыздар жаны кыргызга дуушар болгон.

Совет бийлиги качкын кыргыздардын калгандарын мекенине көчүрүп келүүгө жардам берүү үчүн Батыш Кытайга атайын комиссия жөнөткөн. Бул комиссия Түркстан Борбордук Аткаруу Комитетинин 1920-ж. 2-февралдагы чечими менен түзүлгөн. Комиссияга качкын кыргыздарды мекенине кайтаруу, жерлерин кайтарып берүү, аларга зомбулук көрсөтүүнү токтотуу, кулдукка сатылып кеткендерин куткаруу, материалдык жардам берүү жана орустар менен кыргыздардын касташуусун токтотуу милдеттери жүктөлгөн.

11. SINIF KIRGIZİSTAN TARİHİ DERS KİTABI YAZI ŞEKLİ ÖRNEĞİ

ÖZGEÇMİŞ

Mira YILDIZ, 28.04.1974 yılında Kırgızistan / Narın'da doğdu. İlkokulu Narın'da No:5 ilkokulunda, lise öğrenimini ise No:8 Narın lisesinde tamamladı. 1992-1993 öğretim yılında TÖMER'deki dil öğreniminden sonra 1994-1995 öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Bölümünü kazandı. 1997-1998 eğitim öğretim yılında mezun oldu. 1999-2000 eğitim öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Tarih Öğretmenliği Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Programına başladı ve iyi düzeyde Rusça ve orta düzeyde de İngilizce bilmektedir. 2000 yılında evlenen Yıldız, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmiştir.

